

PODRŠKA DAROVITOJ DJECI U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ DOBI: STUDIJA SLUČAJA PROGRAMA ZA DAROVITE

Mihoč, Ivona

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:884959>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-10**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

PODRŠKA DAROVITOJ DJECI U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ DOBI: STUDIJA
SLUČAJA PROGRAMA ZA DAROVITE

IVONA MIHOČ

Split, 2023.

Odsjek za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Diplomski sveučilišni studij

Darovita djeca

PODRŠKA DAROVITOJ DJECI U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ DOBI: STUDIJA
SLUČAJA PROGRAMA ZA DAROVITE

Studentica:

Ivona Mihoč

Mentorica:

prof. dr. sc. Ivana Batarelo Kokić

Split, rujan 2023.

Sadržaj:

TABLICE	4
1. UVOD	5
2. TEORIJSKI OKVIR	6
2.1. TEORIJE DAROVITOSTI	6
2.2. DAROVITOST U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ DOBI	9
2.3. PREPOZNAVANJE DAROVITOSTI.....	11
2.4. PODRŠKA RAZVOJU DAROVITOSTI U DJEČJEM VRTIĆU.....	14
2.4.1. PODRŠKA U SKUPINI	16
2.4.2. PODRŠKA KROZ IZDVOJENE PROGRAME ZA DAROVITE	18
3. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE	20
3.1. PROBLEM I CILJ ISTRAŽIVANJA	20
3.2. ISTRAŽIVAČKA PITANJA	20
3.3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA.....	21
3.3.1. METODA STUDIJE SLUČAJA	21
3.3.2. TEHNIKE PRIKUPLJANJA PODATAKA	23
3.3.3. ANALIZA PODATAKA	24
3.3.4. PROVEDBA ISTRAŽIVANJA	25
3.3.5. PRIKAZ STUDIJE SLUČAJA	26
4. RASPRAVA.....	39
5. ZAKLJUČAK.....	41
6. LITERATURA	42
PRILOZI.....	47

TABLICE

Tablica 1. Prikaz učestalosti pojave segmenata iz područja planiranja i provedbe kurikulum	30
Tablica 2. Prikaz učestalosti pojave segmenata prilagodbe za individualne razlike.....	32
Tablica 3. Prikaz učestalosti pojave segmenata iz područja rješavanja problema	33
Tablica 4. Prikaz učestalosti pojavnosti strategija kritičkog mišljenja	34
Tablica 5. Prikaz učestalosti pojavnosti strategija kreativnog mišljenja	35
Tablica 6. Prikaz učestalosti pojavnosti istraživačkih strategija.....	36

1. UVOD

Tijekom ranog djetinjstva, koje obuhvaća i predškolsko doba, djeca prolaze kroz osebujan razvoj svojih sposobnosti te kombiniraju i organiziraju veliki broj impulsa, poticaja i predodžbi kako bi shvatili svijet oko sebe. Ono što je najvažnije shvatiti je da su djeca otvorena za brojna nova iskustva i izazove kako bi bogatila svoje spoznaje. Važno je znati da tijekom tog razvoja dijete ima aktivnu ulogu, odnosno sve aktivnosti, svi podražaji kojima je izloženo i sve situacije pred koje je dovedeno utječu na aktivno učenje. Obitelj, vrtić i škola predstavljaju osnovne čimbenike odgoja te imaju izniman utjecaj na odgojno – obrazovni proces. Upravo radi toga ističe se važnost njihovog usklađenog djelovanja kako bi se ostvarili osnovni ciljevi odgoja i obrazovanja djece. Kao potencijalno darovita, od strane odgojitelja, najčešće su prepoznata djeca koja stvari rade prije, brže, uspješnije ili drukčije, a kao olakšavajuća okolnost za prepoznavanje odgojiteljima pomaže upravo usporedba s vršnjacima. Potencijalno darovito dijete istaknut će se intelektualnim sposobnostima u rješavanju problema, pamćenju i preradi informacija, količini i kvaliteti ideja i kreativnošću u rješavanju problema, umjetničkom izražavanju, tjelesnim sposobnostima i sl., no ne nužno u svim, neki će pokazati izraženu jednu osobinu, a neki više njih. Kod mnoge djece možda ćemo uočiti neke od osobina darovitosti od kojih će se neki, uz povoljne odgojne utjecaje i nasljedne osobine razviti u darovitu djecu dok drugi neće. Ipak bolje je neko nedarovito dijete uvrstiti u grupu darovitih nego darovito dijete ne prepoznati i samim time ne omogućiti mu daljnji razvoj potencijala.

Ovim radom želi se utvrditi razina podrške darovitoj djeci u ranoj i predškolskoj dobi što podrazumijeva istraživanje dubljih aspekata i interakcije ljudskog ponašanja, stavova i motivacije. Da bi se došlo do željenih podataka koristit će se kvalitativna metodologija zbog svoje prilagodbe specifičnim potrebama istraživanja. Do željenih podataka nastojat će se doći provođenjem studije slučaja programa za darovite, a sami podatci bit će prikupljeni korištenjem tehnika strukturiranog promatranja, intervjuiranja i pregledom relevantne literature.

2. TEORIJSKI OKVIR

Istražujući područje darovitosti u literaturi se može naići na različita određenja i razumijevanja samog pojma, pojavnih oblika i teorija. Ističe se važnost pravovremene identifikacije i prepoznavanja djeteta, ali također i kako se na tome ne smije stati, nego ustrajati na organiziranju odgojno – obrazovnog programa koji će pravilnim usmjeravanjem i podržavanjem zadovoljiti njihove specifične potrebe. U ostvarivanju navedenih ciljeva važnu ulogu ima socijalno okruženje, odnosno roditelji, odgojitelji i stručnjaci koji rade s djecom (Mlinarević i Zrilić, 2021).

2.1. TEORIJE DAROVITOSTI

Brojni teoretičari i istraživači prikazali su različita shvaćanja fenomena darovitosti. Različiti pristupi definiranju darovitosti iskazuju koje čimbenike pojedini autori smatraju presudnima za njeno definiranje i razvoj. Jedan od prvih bio je Lewis M. Terman koji se zalaže za pristupe usmjerene na genetske čimbenike te na darovitost gleda kao na visoku opću intelektualnu sposobnost koja se mjeri testovima inteligencije (Binetov – Stanfordova skala), a iskazuje kao lakoća pri upotrebi znanja kod pojedinca te očituje visokim vrijednostima kvocijenta inteligencije. Galton inteligenciju smatra naslijeđenom prirodnom sposobnošću, ali za razliku od Termana, na testove ne gleda kao na oslonac (Mlinarević i Zrilić, 2021). Prve indicije drugačijim shvaćanjima javljaju se pedesetih godina 20. stoljeća, a iskorak predstavlja Gardnerova teorija višestrukih inteligencija. Howard Gardner smatra da je inteligencija višeslojna stoga analiza standardiziranih testova ne može biti dovoljna. On smatra kako su višestruke inteligencije više neovisne nego povezane. Inteligenciju dijeli na: verbalno - lingvističku, logičko-matematičku, vizualno – spacijalnu, glazbeno - ritmičku, tjelesno - kinestetičku, interpersonalnu odnosno socijalnu i intrapersonalnu tj. osobnu (Mlinarević i Zrilić, 2021). Također navodi i prirodnu inteligenciju te razmišlja o uvođenju i egzistencijalne, odnosno „inteligencije velikih pitanja“. Smatra da svaki čovjek ima sve inteligencije te nas one upravo čine ljudima, ali ne postoje dvije osobe koje imaju isti profil inteligencije (Slavić, 2010). Osobe kod kojih je razvijena verbalno - lingvistička inteligencija imaju bogat rječnik, izražajan govor te uspješno upotrebljavaju jezik u rješavanju praktičnih problema. Kada govorimo o djeci, ona je vidljiva kod aktivnosti čitanja, pisanja, uspješnosti u igrama riječima, detaljnom prepričavanju priča i sl. Osobe kod kojih je izražena logičko - matematička inteligencija dobro

logički zaključuju, generaliziraju, sposobni su utvrđivati uzročno - posljedične veze. Ova vrsta inteligencije uglavnom se mjeri IQ testovima, a kod djece se očituje kroz manipulaciju brojevima, količinama, apstraktnim pojmovima, kao sklonost eksperimentiranju te rješavanju logičkih zagonetki. Vizualno - spacijalna inteligencija predstavlja sposobnost primanja vidnih i prostornih informacija, sposobnost njihove preobrazbe i oblikovanja. Osobe kod kojih je izražena ova vrsta inteligencije dobro opažaju i snalaze se u prostoru, uspješni su u prostornom oblikovanju, osjećaju za boje, linije i oblike, sposobnosti vizualizacije i zamišljanja u tri dimenzije. Također je vidljiva prilikom lakoće slaganja složenijih slagalica te konstruiranju kockama. Glazbeno - ritmička inteligencija predstavlja sposobnost stvaranja i razumijevanja glazbenih elemenata, a djeca kod kojih je izrazito razvijena imaju osjećaj za glazbu i ritmičko izražavanje te su uspješniji u rukovanju glazbenim instrumentima (Mlinarević i Zrilić, 2021). Tjelesno - kinestetička inteligencija predstavlja upotrebu dijelova tijela u oblikovanju, rješavanju problema te izražavanju misli i osjećaja. Koordinacija, ravnoteža, snaga i brzina su vještine izražene kod osoba koje imaju razvijenu ovu vrstu inteligencije (Slavić, 2010). Upravo ova vrsta inteligencije predstavlja preduvjet za ostvarivanje sportskih uspjeha. Intrapersonalna inteligencija omogućava pojedincu poznavanje sebe, vlastitih osjećaja, motivacije, želja i temperamenta. Osobe s razvijenom intrapersonalnom inteligencijom imaju razvijenu samodisciplinu, samorazumijevanje i samopoštovanje te su, sukladno tome, neovisni u izražavanju mišljenja i osjećaja. Djeca, kod kojih je razvijena ova vrsta inteligencije, postavljaju ciljeve u aktivnostima kojima se bave, iskazuju izrazitu upornost, ali i iskazuju osjećaj ljutnje u trenucima ometanja. Interpersonalna inteligencija predstavlja sposobnost pojedinca da razlikuje osjećaje, motivaciju i namjere drugih ljudi. Pojedinaac s razvijenom interpersonalnom inteligencijom društven je i lako sklapa prijateljstva, nema teškoća pri iniciranju komunikacije te preuzimanja uloge vođe. Upravo zbog toga često su omiljeni u društvu (Mlinarević i Zrilić, 2021). Prirodna ili naturalistička inteligencija podrazumijeva sposobnost razlikovanja flore, faune i okoline koja nas okružuje. Deveta vrsta inteligencije, koju Gardner oklijeva nazvati inteligencijom, je egzistencijalna, a vidljiva je u situacijama razmišljanja o smrti, ljubavi, budućnosti, postojanju i sl. Gardner govori o matrici darovitosti, koja se može očitovati kao jedna ili kombinacija više specifičnih inteligencija (Slavić, 2010). Iako se mogu očitovati i samostalno, Gardner smatra da se različite vrste inteligencija najčešće međusobno nadopunjuju. S toga je nužno da odrasle osobe, koje rade s djecom, provode individualizaciju te pokažu otvorenost prema različitim načinima razmišljanja i djelovanja kako bi djetetove sposobnosti usmjerili u skladu s potencijalima i interesima (Mlinarević i Zrilić, 2021).

Koncept darovitosti kao konstrukta višestrukih inteligencija podržava i Sternberg koji istražuje unutarnje i vanjske aspekte inteligencije te na darovitost gleda kao na ne jedinstven konstrukt s više pojava oblika, smatra da je više od samog kvocijenta inteligencije te ističe značaj okoline za njezinu realizaciju. Sternberg zastupa i model razvoja ekspertnosti, u kojem se očituje interakcija između vještina, znanja, motivacije i konteksta (Mlinarević i Zrilić, 2021). Darovitost kao konstrukt višedimenzionalnosti objasnili su Renzulli i Reis troprstenastom koncepcijom darovitosti razvijenom 1985. godine. Prema njima produktivnu darovitost čine tri skupine osobina, a to su: iznad prosječno razvijene sposobnosti, osobine ličnosti i kreativnost. Mjesto na kojem se preklapaju predstavlja prostor iskazivanja darovitosti u određenom području (Cvetković - Lay i Sekulić Majurec, 1998).

Kod darovite djece vidljive su izrazitije razvijene sposobnosti važne za ostvarivanje iznad prosječnih rezultata, a dijele se na opće intelektualne što podrazumijeva spoznajno funkcioniranje i specifične sposobnosti, odnosno raznovrsna specifična područja djelovanja (Cvetković - Lay i Sekulić Majurec, 1998). Prema Koren, darovito dijete je ono koje iskazuje potencijale u jednom ili više područja, a to mogu biti: opće intelektualne sposobnosti, specifične školske sposobnosti, kreativne ili produktivne sposobnosti, sposobnost vođenja ili rukovođenja, umjetničke sposobnosti i vještine, psihomotorne sposobnosti (Koren, 1989).

Imajući na umu da visokorazvijene sposobnosti pojedinca nisu dovoljan pokazatelj darovitosti, do izražaja dolazi važnost druge sastavnice darovitosti, a to su specifične osobine ličnosti. Najznačajnije mjesto pridaje se specifičnoj motivaciji za rad koja se očituje u specifičnim interesima, usmjerenosti i ustrajnosti te radnoj energiji. Čudina – Obradović (1991) navodi opće osobine ličnosti vidljive kod darovitih, a to su: samopoštovanje, samopouzdanje, pozitivna slika o sebi, nezavisnost. Ono što ih najviše odlikuje je da su darovita djeca za sve što rade intrinzično motivirana (Cvetković -Lay i Sekulić Majurec, 1998).

Još jedna važna sastavnica darovitosti je kreativnost te je značajno dati joj na važnosti još u ranom djetinjstvu. Daroviti pojedinci ističu se upravo po svojoj originalnosti, neobičnim pitanjima, odgovorima i izjavama, maštovitosti, spremnosti na improvizaciju i inventivnosti. Od iznimne je važnosti osloboditi kreativnost, koja se odrastanjem često sputava. Javlja se u svim problemskim situacijama koje podrazumijevaju svladavanje teškoća i pronalaženje rješenja postavljanjem postojećih informacija u nove odnose (Cvetković - Lay i Sekulić Majurec, 1998).

Mlinarević i Zrilić (2021) navode i pristup prema kojem se darovitost prepoznaje kroz sociokulturni i psihosocijalni model. Psihosocijalnu koncepciju podupire Tannebaum te prema njemu prepoznavanje darovitosti ovisi o društvenim stavovima te navodi njenih pet sastavnica, a to su: opća intelektualna sposobnost, specifične sposobnosti, neintelektualni činitelji, okolinska podrška i sreća. Gange se zalaže za diferencirani model darovitosti i talenta pri čemu darovitost karakteriziraju urođene sposobnosti koje jamče uspjeh te iznadprosječna kompetentnost u jednom ili više područja dok talent predstavlja ovladavanje vještinom uz kontinuitet treninga i poticaja okoline. Haller navodi tzv. Munchenski model darovitosti koji obuhvaća čimbenike talentiranosti, nekognitivne karakteristike osobnosti, okolinske čimbenike i područja izvedbe. F. Monks predstavlja multifaktorski model razvoja darovitosti proširujući troprstenastu koncepciju darovitosti socijalnim determinantama, a to su: škola, obitelj i vršnjaci (Mlinarević i Zrilić, 2021). Suvremeni model transformacije potencijalne u manifestnu darovitost predstavlja sintezu najvažnijih modela darovitosti. Hoće li se predispozicije pojedinca razviti u produkt, odnosno iznadprosječno, brže, bolje, više ovisi o brojnim okolinskim čimbenicima tj. prostoru odgojnih utjecaja. U ranom i predškolskom odgoju govori se o potencijalnoj darovitosti, čiji se razvoj osigurava adekvatnim odgovorom okoline na dječje odgojno – obrazovne potrebe (Mlinarević i Zrilić, 2021) .

2.2. DAROVITOST U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ DOBI

Iako ne postoji jedinstvena definicija darovitosti Koren (1988; prema Cvetković – Lay i Sekulić Majurec, 1998) ističu da je darovitost „sklop osobina koje omogućuju pojedincu da dosljedno postigne izrazito iznad prosječan uradak u jednoj ili više aktivnosti kojima se bavi“ (Cvetković - Lay i Sekulić Majurec, 1998). Darovitost se iskazuje kroz nekoliko područja, a to su: verbalno ili lingvističko, glazbeno tj. ritmičko, logičko matematičko, tjelesno kinestetičko i socijalno tj. interpersonalno (Cvetković - Lay, 2002).

Isto tako razlikujemo produktivnu i potencijalnu darovitost. Produktivna se iskazuje određenim produktima, odnosno natprosječnim rezultatima, dok potencijalna predstavlja mogućnost da se sposobnosti pojedinca razviju do natprosječnih postignuća. Prostor između njih predstavlja prostor odgojnih utjecaja, iznimno je velik te o njemu ovisi koliki će se dio potencijala pretvoriti u postignuća (Cvetković - Lay i Sekulić Majurec, 1998). Znakovi nadarenosti vidljivi u predškolskom uzrastu mogu biti izraženi kroz vanjsko ponašanje, kvalitativne razlike, specifične karakteristike, ali i eventualne negativne aspekte. Vanjsko

ponašanje očituje se kroz znatiželju djeteta i postavljanje mnogobrojnih pitanja, bogatim rječnikom i lakoćom izražavanja koja obično nadilazi dob djeteta, pamćenjem i razumijevanjem složenijih uputa, baratanjem brojevima i ranim čitanjem (Cvetković – Lay, 2002). Kvalitativne razlike vidljive su kroz postavljanje pitanja, ali i odgovore koji često sadrže elaboraciju, brže usvajaju nove pojmove, proces učenja kod njih odvija se bez direktnog podučavanja te je razvijena svijest o samom procesu učenja, metamemorija, a stečeno znanje lako primjenjuju u novim situacijama. Kod neke djece izražene su specifične osobine poput kreativnosti, smisla za humor, izražena visoka koncentracija i motivacija što im omogućava dugo bavljenje zadatkom koji je u području njihova interesa. Ono što možemo navesti kao negativne aspekte je nedisciplina do koje dovodi frustracija i dosada zbog nezadovoljavanja specifičnih potreba koje nastaju uslijed javljanja razlike u stupnju razvoja između motorne i intelektualne razine (Cvetković – Lay, 2002).

Sukladno ovom, u okviru šire longitudinalne studije ranog razvoja, Wilson (2015) je proveo istraživanje o povezanosti društvenih i emocionalnih karakteristika između darovitih pojedinaca i djece tipičnog razvoja. Utvrđeno je da djeca rane predškolske dobi ne pokazuju razlike pri stvaranju prijateljstva, iskazivanju osjećaja zabrinutosti i empatije od djece tipičnog razvoja. No, djeca koja pokazuju darovitost u području pismenosti imaju izražen faktor koncentracije te iskazuju socijalno neprihvatljive oblike ponašanja što može biti svojevrsan odgovor na frustraciju i neprilagođenost programa. Iz svega navedenog proizlazi zaključak da je potrebno prilagoditi plan i program koji će odgovoriti na djetetove specifične potrebe. Isto istraživanje bavilo se proučavanjem povezanosti istih karakteristika i rane darovitosti u području matematike te društveni ili socijalni čimbenici ovdje nisu vidljivi. Uočena ponašanja i aktivnosti koje su birala matematički nadarena djeca bile su igre s brojevima, pronalaženje obrazaca te planiranje koraka za rješavanje problema, grupiranje i klasifikacija prema različitim kriterijima te razne slagalice (Wilson, 2015). U praksi se kao najveći problem ističe neprepoznavanje ranih znakova darovitosti, neprimjereno tumačenje njihova ponašanja te njihov odnos sa sredinom koja ih okružuje. Ono što se javlja kao otegotna okolnost jest očekivanje da njihovo ponašanje uvijek bude u skladu s njihovim sposobnostima te se zanemaruje činjenica da su oni samo djeca te da je njihovo ponašanje i emocionalni razvoj u skladu s njihovom kronološkom dobi. Da bi ovo izbjegli važnost treba dati na izobrazbi odraslih pojedinaca. Osim neusklađenosti između sebe i okruženja, kako socijalnog tako i prostorno materijalnog, daroviti pojedinci vode bitku i s neravnotežom unutar njih samih, tj. neujednačenim razvojem vlastitih sposobnosti (Cvetković – Lay, 2002). Stupanj do kojeg će

potencijalno darovito dijete ostvariti svoje potencijale ovisi istovremeno i o njima samima, ali i o okolini i razini podrške. Njihova želja za samoaktualizacijom i potvrđivanjem je neosporna, ali ako okolina spriječi njezino ostvarenje neminovan je osjećaj frustracije i nezadovoljstva (Čudina – Obradović, 1991).

2.3. PREPOZNAVANJE DAROVITOSTI

Prepoznavanje, otkrivanje i identifikacija osnovni su koraci u brizi za darovitu djecu. Pristup prepoznavanju darovitosti potrebno je sagledati u kontekstu određenog odgojno-obrazovnog sustava. Fenomen darovitosti u obrazovno - političkom smislu u pojedinim se državama sagledava na različite načine. Ipak, kao što navode Turnbull i sur. (2013) postoji suglasnost da daroviti pojedinci obično imaju visok opći intelekt, specifične akademske sposobnosti, kreativno i produktivno razmišljanje, sposobnost vođenja i vizualne ili izvedbene sposobnosti. Također daroviti pojedinci mogu imati jezične, slušne, vizualne, fizičke poteškoće ili poteškoće u učenju. Razumijevajući raznolikosti populacije darovitih pojedinaca, daroviti pojedinci prepoznaju se kao kategorija s posebnim obrazovnim potrebama. Također, potrebno je znatno više ulaganja i podizanju svijesti o važnosti ranog i predškolskog odgaja i obrazovanja, posebno u razvoju obrazovnih politika i pružanja usluga koje će koristiti djeci koja su u najnepovoljnijem položaju s obzirom na socio - ekonomske uvjete u kojima odrastaju (Milovanović i sur., 2014). U Republici Hrvatskoj postoji obrazovno - politički, zakonski i kurikularni okvir u kojem se prepoznaje inkluzivan pristup odgoju i obrazovanju djece s posebnim potrebama, a koji uz djecu s razvojnim teškoćama uključuje i djecu u socio - ekonomskom riziku i darovitu djecu (Batarelo Kokić i sur. 2009).

Programi za potencijalno darovitu djecu provode se u svim odgojno – obrazovnim skupinama te u kraćim programima koji odgovaraju interesima i potrebama djeteta. Provode se kao prošireni redoviti programi, kroz rad u manjim skupinama djece (projektne rad, logičko – didaktičke igre i sl.) te kao prilagođeni programi obogaćeni sadržajima koji stimuliraju razvoj specifičnih područja darovitosti, a ostvaruju se kao: igraonice za potencijalno darovitu djecu sličnih intelektualnih sposobnosti i interesa, programi specifičnih sadržaja za djecu (realizirani kroz glazbene, likovne, sportske, jezične, kreativne igraonice) te individualni mentorski rad. Izvršitelji programa su odgojitelji i stručni suradnici, po potrebi uključujući i vanjske suradnike, dok temelj programa predstavljaju individualne sposobnosti i interesi djeteta,

bogaćenje dodatnim sadržajima, kontinuirana suradnja s roditeljima i stručnjacima te praćenje djetetovog napretka (MZO, 2023).

Prvi korak prepoznavanja podrazumijeva opažanje od strane roditelja i odgojitelja. Slijede standardizirane procjene te identifikacija, odnosno tzv. dijagnostički proces. Cjelokupni proces iako nije vremenski ograničen važno je da se dovrši što ranije kako bi djetetu mogli ponuditi adekvatnu skrb i poticaje. Da bi cjelokupni proces tekao nesmetano potrebna je koordinacija svih uključenih u život djeteta. Dijagnostički instrumentarij, koji se koristi pri identifikaciji, obuhvaća skale procjene za odgojitelje, upitnike za roditelje, sociometrijske tehnike te standardizirane testove. Kod metode procjenjivanja javljaju se dva oblika, a to su procjena razvijenosti osobina i produkata. Kod metode testiranja primjenjuju se standardizirani mjerni instrumenti koji jasno pokazuju što se mjeri, koliko je pouzdan i osjetljiv i objektivan dobiveni rezultat. To su testovi inteligencije, testovi specifičnih sposobnosti, testovi kreativnosti, testovi ličnosti, testovi znanja i postignuća i sl. Ovisno o tome što se želi ispitati biraju se odgovarajući testovi (Koren, 1989).

U procesu identifikacije darovitosti zastupljen je višestruki pristup darovitosti što podrazumijeva kombinaciju metoda i tehnika prilikom samog procesa. Od kontrolnih lista, preko skala procjene do primjene standardiziranih testova. Kvocijent inteligencije jedan je od primarnih kriterija za potvrđivanje darovitosti, ali postoje i mnoge druge karakteristike koje ukazuju na potencijalnu darovitost djeteta. Uglavnom su roditelji ili odgojitelji ti koji prvi uočavaju signale, a nakon toga se pristupa dijagnostičkom postupku od strane psihologa, ali je važno naglasiti kako je uloga svih sudionika iz djetetovog okruženja važna, a pri tome uz stručne suradnike, roditelje i odgojitelje misli se i na samo dijete i njegove vršnjake. Cilj identifikacije je pravilno utvrđivanje djetetovih mogućnosti kako bi se adekvatno odgovorilo na djetetove specifične potrebe. Nakon identificiranja stručni suradnici zajedno s odgojiteljima razrađuju poticaje, obogaćene aktivnosti i diferencirani pristup te o eventualnom uključivanju djeteta u posebne programe (Cvetković – Lay, 2002).

Tijekom ranog i predškolskog doba darovita djeca mogu iskazati izuzetne metakognitivne vještine koje se očituju prilikom bavljenja određenom aktivnošću. Pamćenje, rješavanje složenih zadataka te postavljanje složenih pitanja osobine su koje često ističu i roditelji. Iako nužno ne mora biti pokazatelj darovitosti, roditelji naglašavaju rano izgovaranje prvih riječi te tečnost pri upotrebi jezika. Brojna istraživanja ukazuju na nepodudarnost socio - emocionalnog razvoja s ostalim područjima koji porastom dobi postaje sve izraženiji. Oni ranije razvijaju

svijest na socio - emocionalnom području što može predstavljati otežavajuću karakteristiku. Visoka moralnost i osjetljivost koja dovodi do snažnih emocija ponekad im, zbog nedovoljne zrelosti da se nose njima, predstavlja problem (Bildiren, 2018). Potencijalno darovitu djecu privlače iste aktivnosti kao i njihove vršnjake, samo im oni prijanjaju intenzivnije i dublje. U području igre, primarne aktivnosti djeteta, također su uočljive razlike između potencijalno darovite djece i njihovih vršnjaka. Terman (1926; prema Bildren, 2018) ističe da oni češće biraju intelektualne igre, Kitano (1985: prema Bildren 2018) ističe njihovu osjetljivost za poštivanje pravila, a Sankar – Deleeuw (2007; prema Bildren 2018) da u igri za partnere češće biraju stariju djecu. Lohman i Gambrell (2012; prema Kroesbergen i sur., 2016) naglašavaju značaj verbalno – deduktivnih i kvantitativnih sposobnosti pri prepoznavanju darovitosti. Lohman je proučavao proces identifikacije djece koja iskazuju visoke potencijale, ali i onih koji potencijal posjeduju iako još nije razvijen. Upravo za identifikaciju djece iz ove skupine kao instrument može poslužiti test neverbalnog rasuđivanja koji nužno treba biti potkrijepljen relevantnim informacijama o postignuću. Pri identificiranju darovitosti nužno je uključiti i formalne i neformalne izvore, odnosno standardizirane testove i mišljenje odgojno – obrazovnih djelatnika kako bi se izbjegle skupine ili pojedinci, koje zbog neuspjeha ili podcijenjenih talenata, ostaju neidentificirane.

Prepoznavanje znakova i identifikacija u što ranijoj dobi predstavlja uvjet kako bi se osigurala odgovarajuća iskustva za poticanje razvoja znanja, motivacije i emocija. Isto tako postoje i negativne posljedice identifikacije, a to su forsiranje i etiketiranje te je od izuzetne važnosti spriječiti njihovo javljanje. Opasnost od forsiranja javlja se ukoliko roditelji postanu previše nametljivi kako bi zadovoljili vlastitu motivaciju i želju za uspjehom djeteta. Forsiranje djeteta očituje se kroz tri elementa, a to su: neprimjerenost (nije u skladi s mogućnostima), nefleksibilnost (s interesima) i neusklađenost s djetetovom inicijativom (Čudina – Obradović, 1991). Značajno je istaknuti i problem neprepoznavanja potencijalno darovite djece. Ono što se podrazumijeva pod opasnošću od pogreške u identifikaciji svakako predstavlja broj neprepoznate djece, a ne broj pogrešno identificiranih. Najčešće neprepoznata ostaju djeca s teškoćama, djeca iz nepovoljne obiteljske situacije, migranti, djeca ispod svojih mogućnosti (Čudina – Obradović, 1991).

Ističući važnost ranog otkrivanja potencijalne darovitosti te svjesnosti da su roditelji prva karika u tom procesu nužno je osnažiti roditelje te im osvijestiti ulogu u životu vlastite djece. Ukazati im na eventualne probleme s kojima se neprepoznata djeca mogu suočiti. Ono što se može dogoditi jest da dijete, uz izostanak odgovarajućih poticaja, ne razvije vlastite potencijale,

da počne iskazivati ljutnju i nezadovoljstvo, ali u konačnici se može javiti i rizik od pojave depresije. Roditeljska uloga do posebnog izražaja dolazi kod djece čije specifične sposobnosti nisu jasno izražene. Upravo rana identifikacija te odgovarajući program i poticaji dovest će do ostvarenja djetetovih potencijala te suzbiti eventualno nezadovoljstvo i neuspjeh (Bildren, 2018).

2.4. PODRŠKA RAZVOJU DAROVITOSTI U DJEČJEM VRTIĆU

Razdoblje ranog i predškolskog doba predstavlja vrijeme brojnih mogućnosti za razvoj dječjih potencijala stoga je važno težiti visokokvalitetnom odgojno – obrazovnom sustavu. Da bi se to postiglo nužan je odmak od tradicionalne usmjerenosti na usvajanje znanja i akademska postignuća ka stvaranju okruženja u kojem je dijete aktivni istraživač. Osiguravanje poticajnog okruženja podrazumijeva aktivnosti, igru, projektna planiranja, umjetničko izražavanje te osigurava prilike za kritičko i kreativno razmišljanje te potiče sposobnost sagledavanja situacije iz različitih perspektiva. Prepoznati jake strane, interese i sposobnosti te stvaranjem dinamičnih okruženja potaknuti njihov razvoj zadatak je odgojno – obrazovnih ustanova (Kaplan i Hertzog, 2016).

Otvorenost, fleksibilnost i razvojna usmjerenost predstavljaju temeljne odlike kvalitetnog programa za rad s djecom rane i predškolske dobi. Vodeći se tezom da je darovitost moguće i nužno prepoznati što ranije naglašava se i važnost osiguravanja kvalitetnog i raznovrsnog pristupa odgoju i obrazovanju sve djece pa tako i potencijalno darovite. S obzirom na njihovo „odskakanje“ od vršnjaka ponekad redovni programi ne odgovaraju na njihove specifične interese te je nužna integracija u posebne programe, ali isto tako i integracija obogaćenih aktivnosti unutar redovnih skupina kako ne bi zanemarili i njihovu socijalizaciju s vršnjacima prema kronološkoj dobi (Cvetković – Lay, 2002).

Često pitanje koje se javlja u radu s darovitima je dati im „više“ ili dati im „drugačije“. Organiziranje programa jedna je od osnovnih pretpostavki kvalitetne podrške. Aktivno učenje, poticanje viših misaonih razina, kreativno mišljenje podrazumijeva osnovu aktivnosti koje je potrebno nuditi potencijalno darovitoj djeci, a to je moguće kroz različite pokuse, edukativne igre na računalu, mozgalice, zagonetke, logičko-kombinatoričke igre i projekt kod kojeg do posebnog izražaja dolazi njihova inicijativnost i ustrajnost. Sve ovo lakše je ostvariti u predškolskim ustanovama zbog veće fleksibilnosti i posvećenosti razvojnim posebnostima

djece te iz svega proizlaze brojne dobrobiti za svu djecu skupine. Ono što je najvažnije jest osigurati djetetu da sudjeluje u obogaćenom odgojno-obrazovnom programu gdje može klasificirati, analizirati, procjenjivati, da stupa u interakciju s vršnjacima po mentalnoj, ali i socijalnoj dobi. Uspostaviti toleranciju i prihvaćati manje sposobne pojedince jednako je važno za potencijalno darovitu djecu. Da bi sve ovo postigli program koji se provodi u odgojno – obrazovnim institucijama mora biti diferenciran što znači u okviru redovne skupine djetetu osigurati ono što odgovara njegovom razvojnog stupnju ali istovremeno i zadovoljiti njegove specifične interese. Osnova ovakvog programa je fleksibilan raspored, započinjanje i prekidanje aktivnosti, adekvatan prostor, vrijeme i materijali, omogućiti slijeđenje i produbljanje interesa, samostalne aktivnosti, poticanje neovisnosti i ustrajnosti. Upravo diferencijacija redovnog programa, obogaćivanje aktivnosti, projektno planiranje te kraći specijalizirani programi tj. igraonice za potencijalno darovitu djecu pokazali su se kao najbolji načini potpore u radu s potencijalnom djecom (Cvetković – Lay, 2002).

Djeci je potrebno osigurati prilike za susret sa znanošću, odnosno proširiti, intenzivirati znatiželju za ovo područje. Iskustveno znanstveno učenje prilagođeno je dječjoj igri, odvija se kroz prirodno okruženje te potiče suradničko rješavanje problema. Urođena osobina djece predškolske dobi svakako je znatiželja koja ih potiče da promatranjem, istraživanjem, eksperimentiranjem otkrivaju svijet oko sebe. Upravo program Reggio Emilia, poticanjem projektnog rada, slobodnim odabirom materijala i oblika rada (individualno, rad u manjoj skupini ili cijeloj grupi) potiče istraživački pristup kod djece. Također STEAM, aktivnosti iz prirodno – znanstvenih i umjetničkih područja omogućavaju djeci da angažiraju potencijale te razviju suradnju i ustrajnost u gradnji vlastitog iskustva. Ova teza, iskustvenog pristupa programu znanosti kroz primjenu pokusa i projekta („Voda“ i „Ljudsko tijelo“) prikazana je u istraživanju Kids Academy Science (Sumida, 2015).

Kako bi se težilo kontinuiranom usavršavanju nužno je pratiti i vrednovati program. Da bi on bio uspješan treba potaknuti djecu koja do tad nisu pokazala interes, a to će možda omogućiti prepoznavanje tzv. prikrivenog darovitog djeteta, omogućiti djeci da osvijeste svoje mogućnosti, potiču misaone procese, stvaralaštvo, maštovitost... Istovremeno i potiče djecu, a odgojiteljima otvara vrata za primjenu diferencijacije te mogućnost uočavanja sposobnosti djece (Cvetković -Lay, 2002).

Glavna odlika svakog pojedinog djeteta je individualnost, individualnost koja se izražava njihovim razmišljanjima, ponašanjem, načinom stjecanja znanja, sposobnostima, stavovima,

sredini iz koje dolaze i sl. Upravo radi poštivanja ove individualnosti javlja se nužnost za procesom diferencijacije koja osigurava razvoj kurikuluma koji će odgovoriti na pojedinačne potrebe djeteta. U konačnici, kao rezultat njene primjene vidljiva je uspješnost djeteta do granice svojih mogućnosti (George, 2004). Važnu ulogu u ostvarenju punih potencijala djeteta pridaje se i „afektivnom kurikulumu“ koji podrazumijeva samopoimanje, samopoštovanje, stavove, vrijednosti, prilagodbu sredini, samoostvarenje. Iako su roditelji oni koji bi trebali započeti s usvajanjem ovih vrijednosti, ne smije se zanemariti i nastavak u odgojno – obrazovnim ustanovama koje njeguju holistički pristup. Višak energije potencijalno darovite djece potrebno je preusmjeriti kako ne bi postao destruktivan, a to se puno uspješnije radi u predškolskim ustanovama za razliku od školskog sustava gdje je nerijetko prisutan manjak izazova i pozornosti njihovim interesima (George, 2004).

2.4.1. PODRŠKA U SKUPINI

Uloga odgojitelja u poticanju razvoja potencijalno darovite djece je neosporna. Ono što je najvažnije odgojitelj mora posjedovati kompetencije kako bi prepoznao potencijalno darovito dijete u skupini. S druge strane nikako se ne bi smjelo dogoditi da odgojitelji zanemare posebne potrebe potencijalno darovite djece ili zbog eventualnog straha, nelagode i vlastite nesigurnosti ignoriraju očite signale i ne identificiraju dijete. Odgojitelj koji radi s potencijalno darovitom djecom, osim motivacije i iskustva, mora težiti daljnjem usavršavanju i cjeloživotnom učenju te biti spreman za rad u timu i suradnju sa stručnjacima različitih profila. Njihova uloga vrlo je složena te se očituje kroz više dimenzija. Od početnog prepoznavanja i sudjelovanja u identifikaciji djeteta, preko osmišljavanja, provedbe i diferencijacije samog programa, pružanja podrške i savjeta roditeljima potencijalno darovite djece. Oni su ti koji moraju najprije sebi, a onda i ostalima otkloniti predrasude o potencijalno darovitoj djeci te osigurati početne korake za daljnji razvoj. U radu s potencijalno darovitom djecom veću pažnju treba posvetiti načinu na koji se radi, nego što se radi. Biti fleksibilan, otvoren, kontinuirano bogatiti okruženje poticajima i materijalima, omogućiti djetetu upotrebu različitih strategija istraživanja i stjecanja spoznaja predstavlja osnovu koja je potrebna svakom djetetu. Ohrabriti ga, podržati i pokazati da nam je stalo do onoga što dijete radi predstavlja temelj za nesmetan razvoj potencijala (Cvetković - Lay i Sekulić Majurec, 1998).

Pri planiranju programa za potencijalno darovitu djecu nužno je proučiti njihove razvojne potrebe. Heward (2000; prema Draga i Ataman, 2021) ističe da je u radu s darovitima moguće

primijeniti ubrzanje, odnosno sažimanje kurikuluma te obogaćivanje programa. Prednost se daje obogaćivanju jer se produbljivanjem sadržaja podupire visoka razina uključenosti djeteta te osigurava razvoj potencijala. Smutny i sur. (1997; Hallahan i Kauffman 2002; prema Draga i Ataman, 2021) ističu da upravo obogaćivanje programa predstavlja najučestaliju metodu jer istovremeno omogućava potencijalno darovitoj djeci da odrastaju s vršnjacima te zadovolje svoje specifične potrebe. Poticanje djeteta da preuzme aktivnu ulogu, naspram tradicionalne pasivnosti i podučavanja, ohrabrivanje aktivnosti oluje ideja (engl. brainstorming) i demonstracije vlastitih razmišljanja i ideja vodi stjecanju trajnih znanja te učinkovitoj provedbi odgojno – obrazovnog programa.

Damiani (1997; prema Kettler i sur., 2017) iznosi povezanost kvalitetno obogaćenog programa s razvojem budućih akademskih vještina. Karnes i Johnson (1987; prema Kettler i sur., 2017) naglašavaju značaj obogaćenog programa u pogledu razvoja ustrajnosti, viših misaonih procesa, spremnosti na preuzimanje rizika, kreativnog razmišljanja i fleksibilnosti koje im pruža temelj za buduće obrazovanje. Kao pozitivne strane aktivnog i prilagođenog programa Mills (1992; prema Kettler i sur., 2017) ističe razvoj samopouzdanja, samopoštovanja, smanjivanje osjećaja frustriranosti te izoliranosti.

Ukoliko nisu implementirani i osmišljeni obogaćeni programi i aktivnosti koji će djetetu omogućiti da se slobodno izražava, da zadovolji svoju želju za znanjem koja je obično veća od želje druge djece, ukoliko izostane bogatstvo materijala, ako se sputava sloboda izražavanja, sloboda u odabiru, kreiranju aktivnosti potrebe potencijalno darovite djece ostaju nezadovoljene. Ako nema slobode izražavanja i kvalitetnog odgovora okoline i odgojitelja na individualne potrebe djeteta dolazi do problema u ponašanju i nerijetko potreba za pripadanjem djeteta biva ugrožena (Cvetković - Lay i Sekulić Majurec, 1998).

Osnovno pitanje koje odrasla osoba treba sebi postaviti jest kakav sadržaj i koje metode odgojno – obrazovnog rada nam trebaju kako bi zadovoljili specifične potrebe darovite djece. Njima je potreban sadržajno i metodički bogat i raznolik program koji osigurava produbljivanje znanja, njegovanje kreativnog stila mišljenja i kreativnih vještina u ozračju pouzdanosti, prihvaćenosti i osobnog napretka (Čudina – Obradović, 1991).

Vodeći se načelom da predškolske ustanove trebaju njegovati široko postavljen opći program koji će doprinijeti cjelokupnom razvoju svakog pojedinog djeteta osigurat ćemo individualizaciju koja će omogućiti optimalan razvoj djetetovih sposobnosti (Čudina – Obradović, 1991). U predškolskim ustanovama prisutan je individualni, ali i rad u grupama.

Zajedništvo, suradnja, samostalnost, samodisciplina, vještina slušanja osnovne su vrijednosti i vještine koje se potiču u suživotu djece i odraslih u dječjim vrtićima. Odgojitelj, osim kao osiguravatelj poticaja, organizator okruženja i suigrač djeluje i kao promatrač djetetovih aktivnosti te sve to dokumentira na razne načine (razvojne mape, etnografski zapisi, individualni dosje djeteta...). Upravo ovo pomaže mu da osigura djetetu adekvatne poticaje i situacije za razvoj i zadovoljavanje svojih potencijala. Glavni zadatak odraslih je osigurati fleksibilnu strukturu programa prilagođenu potrebama djece. Tada će dijete, s mnogo radosti, neovisnosti i kreativnosti ostvariti svoje potencijale i težnje (George, 2004).

Kao prvi izazovi odgoja i obrazovanja potencijalno darovite djece navode se probir i identifikacija, ali također i sami razvoj te evaluacija programa predstavlja svojevrsan izazov. Ljudski resursi, vrijeme, prostor, nedostatak javnih sredstava, strah od eventualnog neslaganja s roditeljima brojni su izazovi koje je potrebno prevladati pri kvalitetnoj organizaciji odgojno – obrazovnog programa (Kettler i sur., 2017). Odgojno – obrazovni proces potencijalno darovite djece predstavlja kompleksan i izazovan zadatak. S obzirom na to da su prednosti kvalitetnog programa očite (poticanje razvoja vještina djeteta, ostvarivanje dobrobiti, poštivanje individualnih razlika) nužna je stalna formalna i neformalna procjena prakse. Također, da bi ostvarili kvalitetan program koji će podržavati specifične interese potencijalno darovite djece nužna je podrška i ravnatelja te drugih stručnjaka (Kettler i sur., 2007).

2.4.2. PODRŠKA KROZ IZDOJENE PROGRAME ZA DAROVITE

Kada mogu birati, sva djeca, a posebno darovita, biraju stvari u području vlastitog interesa. Upravo je ovo osnovna nit vodilja uključivanja potencijalno darovitih pojedinaca u izdvojene programe za potencijalno darovitu djecu. Ukoliko ih odrasla osoba promatra i slijedi, program se gradi i nadograđuje zajedničkim snagama. Kako bi se zadovoljile specifične potrebe darovite djece te samim time omogućile aktivnosti kroz koje će dijete moći ostvariti sve svoje potencijale unutar vrtića moguće je organizirati posebne programe, tj. igraonice za potencijalno darovitu djecu. Uključivanje darovitog djeteta u kraće odgojno – obrazovne programe podrazumijeva zadovoljavanje potreba za interakcijom s vršnjacima prema intelektualnoj, a ne samo kronološkoj dobi, za obogaćenim odgojno – obrazovnim aktivnostima, autonomnošću u izazovima te zadovoljavanje potreba za produbljivanje vlastitih interesa. Isto tako cilj ovakvih programa je stjecanje vještina i navika koje će im olakšati funkcioniranje u svakodnevnom životu (Cvetković – Lay, 2002).

Od posebnog značaja za njegovo stvaranje je poznavanje razvojnog statusa svakog pojedinog djeteta te akceleracije među područjima i potrebama. Ove radionice ponajprije funkcioniraju kao skupine podrške za adekvatan psihološki razvoj, gdje se pojedincu osigurava osjećaj podrške, razumijevanja te timske suradnje sa sebi sličnima. Jedna od glavnih uloga voditelja je pronaći način kako im se približiti te otkriti koje potrebe su im nezadovoljene te pronaći način za njihovo ostvarenje kako bi djeca došla do osjećaja samoostvarenja te spriječili eventualne frustracije. Glede same organizacije programa vidljiva je sličnost s redovnim programima. Usmjereni su na razvojne i psihološke ciljeve te zadovoljavanju posebnih potreba djece. Razlika koja se može uočiti je kvalitativne prirode, što znači da mu je baza raznolikost intelektualnih, problemskih, pitanja otvorenog tipa, aktivacije misaonih procesa, kreativnosti, samostalnosti te timskog rješavanja problema. Teži se zadovoljavanju potreba koje potencijalno darovitim pojedincima nedostaju u redovnom programu. Važna komponenta u kreiranju i širenju dječjih spoznaja, novih iskustava različitih sadržajnih koncepata, aktivnim sudjelovanjem djeteta u stvaranju daljnjih percepcija svijeta koji ga okružuje pridaje se i suradnji s društvenom zajednicom. Izazovno i istraživačkim pristupom osiguravaju se situacije, mogućnosti i poticaji da putem interakcije s društvenom zajednicom dijete nadopunjuje, gadi svoju „mrežu“ znanja i spoznaja novim. Tako se često organiziraju posjeti fakultetima gdje se održavaju radionice primjerene njihovim interesima ili organiziraju posjeti vanjskih suradnika igraonici. Ono što je važno naglasiti jest i suradnja odgojitelja sa stručnim timom ustanove kako bi se osigurali optimalni poticaji (Cvetković – Lay, 2006).

Pri izboru materijala za rad i didaktike također se pazi da budu usklađene s dobrobitima, višeslojne, samokorigirajuće te angažiraju dječji interes na gornjoj granici mogućnosti. To su razne mozgalice, edukativne igre na računalu, igre usmjerene za poticanje logike, kombinatorike, strateškog mišljenja, planiranje tj. područje metakognitivnih vještina (Cvetković – Lay, 2006). Voditelj programa ima izuzetnu ulogu u životu potencijalno darovitog djeteta. Njegova znanja i vještine omogućit će da se adekvatnim poticajima u djeteta potaknu jake snage, ali istovremeno i da ovlada „slabim“ stranama. Tolerancija, ustrajnost, vjera u svoje sposobnosti, strpljenje, empatija osobine su koje treba razvijati kako bi djeci pomogli da ostvare svoje potencijale u potpunosti i budu uspješni, ali isto tako i da smognu snage nastaviti u situacijama kada ne uspijevaju ostvariti željeni rezultat (Cvetković – Lay, 2006).

3. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE

3.1. PROBLEM I CILJ ISTRAŽIVANJA

Znajući da se u praksi, kao najveći problem, ističe neprepoznavanje darovitosti te nerazumijevanje ponašanja potencijalno darovite djece često izostaju adekvatni poticaji koji bi zadovoljili njihove specifične potrebe i omogućili puni razvoj njihovih potencijala. Kako obogatiti program, omogućiti potencijalno darovitom djetetu da se ostvari unutar redovne odgojno - obrazovne skupine, ali i kada mu omogućiti podršku kroz izdvojene programe za potencijalno darovitu djecu pitanja su na koja treba pronaći odgovore. Svjesni otegotnih okolnosti na koje se u praksi nailazi postavlja se pitanje kako kvalitetno individualizirati plan i program, kako kreirati okruženje i diferencirati sadržaje. Imajući na umu važnost timskog pristupa pri pružanju podrške potencijalno darovitoj djeci propituje se uloga odraslih koji su uključeni u život djece, zadaće svakog pojedinog člana te važnosti međusobne suradnje. Također, ono što se ističe značajno jest osvijestiti važnost ulaganja u stručna usavršavanja odgojitelja te osnaživanja njihovih kompetencija.

Provođenjem ove studije slučaja nastoji se utvrditi razinu podrške potencijalno darovitoj djeci u ranoj i predškolskoj dobi unutar specijaliziranog programa te objektivno prikupiti podatke o potencijalno darovitoj djeci kako bi uvidjeli individualne i grupne fenomene, ali također organizacijske i društvene.

3.2. ISTRAŽIVAČKA PITANJA

Nakon određenja cilja istraživanja, postavljena su sljedeća istraživačka pitanja na koje će se odgovoriti analizom dobivenih podataka:

- (1) Koje su odrednice koje ukazuju na važnost individualizacije programa i diferencijacije sadržaja potencijalno darovitoj djeci?
- (2) Na koje je sve načine moguće obogatiti program, koristeći prostorno – materijalne uvjete, ali i socijalno okruženje?
- (3) Koliki značaj u radu s potencijalno darovitom djecom imaju materijalni uvjeti, odnosno adekvatna didaktička oprema i igre?

3.3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Kvalitativna istraživanja predstavljaju metodološki pristup koji se fokusira na razumijevanje dubljih aspekata fenomena putem analize kvalitativnih podataka. Ova istraživanja se provode kako bi se dobila dublja analiza, interpretacija i razumijevanje istraživačkog pitanja, često se baveći složenim ljudskim ponašanjem, stavovima, motivacijom i interakcijama. Glavne karakteristike kvalitativnih istraživanja uključuju: dubinsko razumijevanje, kontekstualnu analizu, fleksibilnost metoda, interpretaciju i otvorenost za novi uvid. Dubinsko istraživanje istraživaču omogućava da istraži složenost ljudskog ponašanja i percepcije, kontekstualna analiza znači da se fenomen promatra u širem kontekstu razmatrajući utjecaj okoline, društvenih normi i drugih faktora te pomaže razumjeti zašto se određeno ponašanje javlja na određen način. Fleksibilnost metoda podrazumijeva korištenje različitih metoda za prikupljanje podataka te omogućava prilagodbu specifičnim potrebama istraživanja. Kvalitativna istraživanja u svojoj analizi uključuju interpretaciju značenja, što zahtijeva temeljit i refleksivan pristup. Isto tako, u kvalitativnim istraživanjima, istraživači su usredotočeni na otvoren pristup te dopuštaju razvoj novih uvida iz analize podataka. Primjena kvalitativnih istraživanja iznimno je široka i obuhvaća mnoge discipline unutar društvenih znanosti te omogućava razumijevanje kompleksnosti društvenih fenomena (Cohen i sur., 2007).

Triangulacija je metodološki pristup koji se koristi u istraživanju kako bi se povećala pouzdanost i valjanost rezultata. Ovaj pristup uključuje primjenu barem dvaju ili više različitih izvora podataka kako bi se potvrdili i usporedili rezultati. Cilj triangulacije je smanjenje mogućih pristranosti ili grešaka koje bi se mogle javiti ako se koristi samo jedan izvor podataka. Triangulacija se često koristi u kvalitativnom istraživanju kako bi se osigurala valjanost i povjerenje u rezultate. Kombiniranjem različitih izvora podataka istraživač može dobiti dublje i sveobuhvatnije razumijevanje istraživnog fenomena te istodobno eliminirati potencijalne pogreške ili nedosljednosti koji se mogu pojaviti kada se oslanjamo samo na jedan izvor podataka. Međutim, važno je napomenuti da triangulacija također zahtijeva dodatno vrijeme, resurse i pažljivo planiranje kako bi se postigli optimalni rezultati (Cohen i sur., 2007).

3.3.1. METODA STUDIJE SLUČAJA

Studija slučaja oblik je empirijskog istraživanja koji predstavlja jedan od načina istraživanja korišten u društvenim znanostima. Cilj njenog korištenja je nepristrano prikupiti i

prezentirati podatke te ih na kraju analizirati što se prikazuje formom svojevrsnog izvještaja (Yin, 2007). Ova analitička metoda značajnih je prednosti kada je u pitanju istraživanje pojave darovitosti. Predstavlja intenzivno i sveobuhvatno, detaljno i konkretno promatranje pojedinca, a prikupljanje podataka odvija se promatranjem u prirodnom kontekstu, u ovom slučaju to je skupina potencijalno darovite djece. Postoji više tipova studije slučaja koji se često kombiniraju te upravo tad dolazi do pravih rezultata. Ova metoda dostupna je i roditeljima i odgojiteljima jer se odnosi na konkretnu pojavu, a isto tako promatrački pristup predstavlja dio svakodnevice odraslih koji se bave potencijalno darovitom djecom (Cvetković -Lay, 2002).

Jedan od glavnih koraka studije slučaja, koji se nikako ne smije zanemariti i podcijeniti, jest određivanje istraživačkih pitanja. Izvor podataka korišten u studiji slučaja podrazumijeva izravno promatranje događaja koje pojedinac proučava te intervjuiranje osoba koje su uključene u sami proces. Kao prednost korištenja studije slučaja ističe se mogućnost korištenja različitim podacima kao što su, uz promatranja i intervju, razni dokumenti i artefakti, ali i to što ona ne mora dugo trajati. S druge strane, kao nedostatak, odnosno problem korištenja studije slučaja navodi se nedovoljna „strogost“. Prvi korak je izrada protokola studije slučaja koji istraživača usmjerava tijekom samog procesa te priprema za prikupljanje podataka. Ovo je vrlo kompleksan zadatak te upravo zato što ne raspolaže gotovim formulama može doći do ugrožavanja cjelokupnog rada ukoliko izostane kvaliteta pri odrađivanju ijednog koraka. Odlike onoga tko provodi istraživanje ovom metodom su da mora biti dobar slušatelj, postavljati kvalitetna pitanja, sposoban oduprijeti se bilo kakvim predrasudama, biti fleksibilan i prilagodljiv različitim i neplaniranim situacijama, razumjeti, odnosno teorijski se pripremiti za temu koju istražuje te svakako mora biti objektivan (Cvetković -Lay, 2002).

Tijekom vođenja cijele studije važno je voditi bilješke (o provedenom intervjuu, promatranju, analizi), dok je manje važno kojim oblikom će se te bilješke voditi (pisanjem rukom, na računalu, snimanjem i sl.). Organiziranost, kategorizacija i arhiviranje bilješki uvelike pomaže u daljnjem procesu. Nakon što su svi podatci prikupljeni slijedi njihova analiza, odnosno razmatranje, tabelarni prikaz, kategoriziranje, provjera, odnosno sve ono što vodi do odgovora na početni cilj istraživanja. U ovom koraku istraživač se uvelike oslanja na teorijske pretpostavke, postavljene ciljeve te prateći postavljeni dizajn pristupa zadnjem koraku, odnosno izvještaju studije slučaja. Ova, posljednja faza, ne podliježe nikakvim stereotipima te može biti u pisanom obliku, ali isto tako može biti izvedena i kao usmena prezentacija. Važno je samo da se izvijesti o dobivenim podacima vezanim uz samu studiju slučaja te da je izvještaj prilagođen publici za koju je namijenjena (akademske kolege, praktičari, ostali profesionalci,

posebne grupe). Važno je naglasiti da se ovaj način izvještavanja može upotrijebiti kao komunikacijsko sredstvo te da može ponuditi vrijedne informacije o proučavanom fenomenu i nestručnim osobama. Ono što je važno istaknuti jest da studija slučaja mora biti dovršena, što podrazumijeva pridavanje pozornosti i uloženi trud tijekom cijelog procesa, relevantni podatci potkrepljeni bilješkama, fotografijama, zapisima i sl. te prikazana tako da privuče pozornost čitatelja (Yin, 2007).

Ono što je uslijedilo kao prvi korak provođenja studije slučaja u ovom istraživanju bilo je prikupljanje suglasnosti (prilog 1), odnosno dozvole za pristup i boravak u igraonici za potencijalno darovitu djecu „Bistrići“ te suglasnosti četiri odgojiteljice koje su ujedno i voditeljice igraonice. Sve četiri sudjelovale su u intervjuiranju, a istraživačica je boravila u jednoj skupini koju vode dvije kolegice. Iako djeca nisu bila u izravnom fokusu ovog istraživanja, uz pomoć kolegica, voditeljica igraonice, prikupljene su suglasnosti od roditelja (prilog 2) i osiguran potreban materijal koji je bio nužan za započinjanje samog procesa. Izrada jasnog plana kako će se prikupiti podatci – protokol promatranja i konzultacija u prvom planu dogovorena je s mentoricom, a onda i s kolegicama glede organiziranja boravka u igraonici. Odabir mjesta i osoba za provođenje ove studije slučaja bio je izravan jer je identitet slučaja poznat od samog početka. Jedino što na samom početku nije bilo jasno istaknuto jest koje će se suradnje s društvenom zajednicom uspjeti realizirati. Većina podataka prikupljena je izravnim promatranjem i promatranjem sa sudjelovanjem uz protokol promatranja te putem intervjuiranja četiri odgojiteljice, ali poslužila je i dokumentacija skupine (službene evidencije broja polaznika u određenom trenutku, popis djece i dobne skupine) te etnografski zapisi.

3.3.2. TEHNIKE PRIKUPLJANJA PODATAKA

3.3.2.1. POLUSTRUKTURIRANI INTERVJU

Intervju predstavlja jedan od najvažnijih izvora informacija ovakvog istraživanja koji se provodi kao usmjereni razgovor, a ne ispitivanje, odnosno teži se tome da bude fluidan. Kako bi zadovoljio potrebe istraživanja važno je tijekom intervjuja slijediti postavljeni protokol te pripremiti pitanja. Znajući da intervju ima otvorenu formu može se tražiti mišljenje ispitanika o određenim događajima. Ono što je važno istaknuti pri prikupljanju podataka intervjuiranjem jest pokazati intervjuiranoj osobi da smo dostupni te spremni na suradnju i prilagodbu njenom

rasporedu i dostupnosti. S obzirom na to da tijekom intervjuiranja često se zadire u život ispitanika iznimno se važno pripremiti kako bi zauzeli ulogu promatrača te stekli povjerenje i spremnost na suradnju ispitanika. Kao nedostatak intervjua ističe se eventualno neprecizno izražavanje i pristranost. Iako se intervjuiranje uglavnom provodi uz audio snimanje, postoje razlozi kada je to moguće izbjeći, a jedan od najčešćih je ukoliko intervjuirane osobe to odbijaju ili se osjećaju nelagodno. Jedna od prednosti provođenja studije slučaja svakako je i mogućnost korištenja različitih izvora podataka kako potkrijepili istu činjenicu što vodi uvjerljivijem i točnijem zaključku samog istraživanja (Cvetković -Lay, 2002).

U intervjuu su sudjelovale četiri odgojiteljice DV „Cvit Mediterana“ koje su istovremeno i voditeljice igraonice za potencijalno darovitu djecu „Bistrići“. Intervjui su odrađeni bez audio snimanja, poštujući želju odgojiteljica, uz korištenje polustrukturiranih pitanja (prilog 3). Poštujući anonimnost, imena odgojiteljica nisu navedena nego su im dodijeljene oznake odgojitelj A, B, C i D. S obzirom na to da su različito vrijeme zaposlene kako u struci, tako i uključene u rad igraonice zanimljivo je čuti njihova mišljenja, stavove i znanja te sami motiv koji je pobudio njihov interes za ovu tematiku.

3.3.2.2. POLUSTRUKTURIRANO PROMATRANJE

Istraživanje se temeljilo na polu-strukturiranom promatranju koji se temelji na protokolu promatranja razreda (VanTassel-Baska i dr. 2003), prilagođenom za potrebe promatranja okruženja u kojem boravi potencijalno darovito dijete predškolske dobi. Protokol se sastoji od šest područja (planiranje i provedba kurikuluma, prilagodbe za individualne razlike, rješavanje problema, strategije kritičkog mišljenja, strategije kreativnog mišljenja i istraživačke tehnike) te je podijeljen na četiri vremenska intervala (prilog 4). Polustrukturirano promatranje odgojno-obrazovnog okruženja jedan je od načina za provedbu procjene učinka odgojitelja, a koje omogućuje velik broj značajki procjenjivanja temeljenog na učinku odgojitelja, a ne djeteta kao jedinice fokusa (VanTassel-Baska i dr. 2003).

3.3.3. ANALIZA PODATAKA

Kodiranje podataka nakon provedbe intervjua važan je korak u istraživačkom procesu, posebno kada se radi o kvalitativnoj analizi. Kodiranje je proces kategorizacije i označavanja

različitih segmenata teksta (u ovom slučaju transkripti intervjua) kako bi se identificirali uzorci, teme, koncepti i druge važne informacije. Ovo omogućuje istraživačima da bolje razumiju sadržaj intervjua i izvuku relevantne informacije za svoje istraživačke ciljeve. Kerlinger (1970; prema Cohen i sur., 2007) kodiranje smatra postupkom prevođenja dobivenih odgovora u specifične kategorije s ciljem provođenja analize. Provođenja se sustavnim promatranjem podataka te dodavanjem opisnih kodova koji najčešće nastaju kao kratice kako bi istraživač razumio njihovo značenje. Nakon kodiranja, dolazi do generalizacije, odnosno određivanja učestalosti pojave kodova te slijedi analiza i izvještavanje. Analiza se provodi kako bi prepoznali uzorci, teme i koncepti koji se pojavljuju u intervjuu te može uključivati sastavljanje statistika o frekvenciji određenih kodova ili traženje veza između različitih kodova. Konačni korak uključuje tumačenje rezultata analize kodova tj. izvještavanje. Istraživači pokušavaju razumjeti što kodovi znače u širem kontekstu istraživanja i kako se povezuju s istraživačkim pitanjima. Kvalitativna analiza i kodiranje zahtijevaju strpljenje, pažnju i rigorozan pristup, ali mogu dovesti do dubljeg razumijevanja tema i uzoraka koji se pojavljuju u intervjua, te tako doprinijeti boljem razumijevanju istraživnog fenomena (Cohen i sur., 2007).

3.3.4. PROVEDBA ISTRAŽIVANJA

U istraživanju je sudjelovalo četvero odgojitelja, koji rade u specijaliziranom programu za poticanje razvoja potencijalno darovite djece „Bistrići” u DV „Mimoza” pedagoške godine 2022./2023. Djeca koja pohađaju navedeni program uključena su u redovni predškolski program unutar različitih vrtića DV „Cvit Mediterana“. Djeca su bila u dobi od pet (dvoje djece) do šest i pol godina (deset djece) te je uključeno sedam dječaka i pet djevojčica. Istraživanje se provodilo kroz pet susreta održanih jednom tjedno u trajanju od dva sunčana sata uz korištenje protokola promatranja te bilježenje zapažanja u skladu s Etičkim kodeksom istraživanja s djecom (Ajduković i Keresteš, 2020).

Igraonica za potencijalno intelektualno darovitu djecu DV „Cvit Mediterana“ organizira se u DV „Mimoza“ u razdoblju od listopada do lipnja tekuće godine te se održava jednom tjedno u trajanju od dva sunčana sata. Program igraonice organiziran je kao kraći posebni program u organizaciji dječjeg vrtića „Cvit Mediterana“. Cilj programa je obogaćivanjem, individualizacijom i diferencijacijom poticati cjeloviti razvoj djeteta te ciljano djelovati na eventualne socijalno neprihvatljive oblike ponašanja do kojih može doći zbog nezadovoljavanja njihovih odgojno – obrazovnih potreba (Cvit Mediterana, 2023).

Zadaće programa su poticati socio-emocionalni razvoj stvaranjem prilika za druženje s vršnjacima prema intelektualnoj dobi, poticanje samostalnosti i inicijativnosti, vještina suradnje i kooperacije, odgovornosti, samodiscipline i ustrajnosti. Osnovne i više razine misaonih procesa potiče se kroz razvoj logičkog mišljenja, kreativno-divergentnog mišljenja, poticanjem istraživačkog pristupa u radu te kreativnog rješavanja problema. Kreativno izražavanje, kao jedna od zadata programa, potiče se verbalnim, pokretnim, likovnim, dramsko-scenskim poticajima (Cvit Mediterana, 2023)

Prijem djece u igraonicu odvija se prema kriteriju multidimenzionalnog modela identifikacije te procjena matičnih odgojitelja djeteta, roditelja, voditelja igraonice, psihologa i pedagoga. Igraonica obično broji deset do dvanaest djece, dok se u iznimnim slučajevima broj prekorači. Nositelji programa su odgojitelji i stručni suradnici koji su educirani za rad s potencijalno darovitom djecom. Djeci se nastoji osigurati raznoliko iskustvo, bogatstvo i raznolikost materijala, posjeti te raznovrsne aktivnosti koje iniciraju planiranje, eksperimentiranje, istraživanje, provjeravanje. Ovim aktivnostima nastoji se potaknuti razvoj logičkog, stvaralačkog mišljenja i kreativnosti, a iskustvenim učenjem produbiti znanje (Cvit Mediterana, 2023).

Prva verifikacija programa za potencijalno darovitu djecu bila je pedagoške godine 2001./2002. te je u početku rad organiziran u skupini od deset do dvanaest djece mješovite dobi. Prvih godina održavanja u pohađanje igraonice bila su uključivana i djeca s tri godine (čak i djevojčica od 2 god i 10 mj.), no s vremenom, kako se povećavao broj djece koja su prepoznata kao potencijalno darovita, kao prioritet postavilo se uključivanje starije djece kako bi im omogućili priliku da se susretnu s drugačijim pristupom u radu prije uključivanja u školski sustav. U pedagoškoj godini 2022./2023. igraonica broji dvanaest djece i organizirana je kao mješovita skupina (djeca u dobi od pet do šest i pol godina) te iduću godinu samo dvoje ih ostaje (Cvit Mediterana, 2023).

3.3.5. PRIKAZ STUDIJE SLUČAJA

Tijekom analize podataka u ovom istraživanju generirano je deset kodova i četrdeset sedam podkodova (prilog 5). Nakon što su podatci iz intervjuva kodirani napravljena je analiza i izvještavanje, kako bi u konačnici dobili odgovore na istraživačka pitanja. Intervjuirane odgojiteljice u struci rade 37, 27, 21 i 20 godina, dok kao voditeljice igraonice za potencijalno darovitu djecu djeluju 23, 14, 7 i 1 godinu.

Poticaj, koji je pobudio njihov interes za područje darovitosti, kod nekih se javio tijekom susreta s potencijalno darovitim djetetom bilo u redovnoj skupini ili privatnom okruženju. Uočavanje specifičnih ponašanja, isticanje djeteta te njegovo “odskakanje” bili su motiv za daljnje korake. Isto tako ono što se ističe kao učestali poticaj za bavljenje ovom tematikom svakako su edukacije, koje spominju sve kolegice, a posebno ističu ono Jasne Cvetković – Lay. U pogledu podrške djetetu sve se slažu kako odgojitelji, roditelji i stručni tim imaju važnu, ali različitu ulogu u prepoznavanju i pružanju podrške samom djetetu. Ono što se ističe kao prvo jest prepoznati dijete, odnosno uočiti njegova specifična ponašanja i osobine, razumjeti te potrebe kako bi se na njih uspjelo odgovoriti te obavijestiti stručnu službu i roditelje kojima je nužno pružiti potrebne informacije i podršku. Sve ovo su uloge odgojitelja. Kada se govori o roditeljima, od njih se očekuje da prihvate djetetove specifičnosti te surađujući s odgojiteljima odgovore na njih.

Govoreći o ulozi stručne službe, kao prvo i najučestalije te prepoznato od sve četiri odgojiteljice, jest identifikacija potencijalno darovitog djeteta. Kako jedna od odgojiteljica ističe njihova potvrda darovitosti predstavlja „zeleno svjetlo” za krenuti dalje. Isto tako članovi stručnog tima imaju zadatak pružiti podršku, u vidu literature, materijala, didaktike, sugestija, i roditeljima i odgojiteljima. Tijekom svog rada sve odgojiteljice, iako ističu kako same nisu pobornici mitova i predrasuda, susrele su se s više njih. Neki od njih su:

„Sva darovita djeca sutra će biti uspješni ljudi“, „Neš ti velike pameti i znanja. Pa ne treba ti nešto dodatno znat o odgoju. Djeca su djeca.“, „Darovita djeca su emocionalno nezrela i nemaju dobro razvijene socioemocionalne kompetencije.“

Ovo što ističu češće su mitovi i predrasude od strane okoline i roditelja, ali nažalost, kako navodi jedna odgojiteljica, i školskog sustava (pri razmjeni informacija o djeci). To je ono što posebno zabrinjava, jer upravo školski sustav, predstavlja iduću stepenicu koja djecu čeka na putu odrastanja. No, i u literaturi se često nailazi na podatke o nižoj stopi senzibiliziranosti za područje darovitosti u školskom obrazovanju. Iako su rjeđi, mitovi i predrasude ipak su prisutni i među odgojiteljima na što u prvom planu treba djelovati educiranjem i senzibiliziranjem. Upravo to je ono što ističu i ove četiri odgojiteljice. I one same sudjeluju u pružanju podrške kolegicama unutar ustanove, kroz otvorenost za zajedničke refleksije, dijeljenje iskustva, a od pedagoške godine 2022./2023., upravo ove četiri odgojiteljice kroz tri modula nastoje pružiti osnovno znanje i konkretne primjere za rad s potencijalno darovitim djecom. Isto tako, sve četiri, prenose vlastita iskustva i polaznicama edukacije „Program odgojno – obrazovnog rada

u poticanju darovitosti rane i predškolske dobi” u organizaciji Stručno razvojnog centra (Cvit Mediterana, 2022).

Iako djeluju u praksi dugi niz godina, ne bježe od izazova kojih će, kako same kažu uvijek biti. Onaj koji sve ističu kao prvi je “strah od neprepoznavanja djeteta” i to najčešće onog koje nije lako uočljivo. Upravo ovo u literaturi naglašava i Čudina – Obradović (1991). Jedan od izazova koji se često ističe jest i prenapučenost skupina. Zapravo radi ovog i postoji veća „opasnost” od neprepoznavanja djeteta, osiguravanja adekvatnih poticaja, uočavanja djetetovih „slabih strana” te pomicanja granica. Upravo ovaj zadnji najčešće je spominjan kao izazov u radu igraonice. Kako jedna odgojiteljica ističe:

„izazov je svaki trenutak, svaki dan proveden u radu s djecom, svaki korak naprijed ili neuspjeh...”

Kada govorimo o radu u specijaliziranom programu, kao glavni čimbenik za organizaciju programa ističu se upravo odgojitelji kojima podršku pruža stručna služba. I praksa i literatura pokazuju kako su senzibilizirani stručnjaci najvažnija karika, no ni prostorno – materijalne uvjete ne smije se zanemariti. Kako jedna odgojiteljica ističe „nije dovoljno imati samo odgojitelje, važan je i adekvatan materijal“. Osim ovoga, važna uloga u pružanju podrške u radu igraonice i bogaćenju samog programa pripada i suradnji s društvenom zajednicom. Istina da su odgojitelji ponovno inicijatori, ali nikako se ne smije zanemariti odaziv na suradnje. Ističu suradnje s fakultetima (MEFST, PMF), Pomorskim muzejom, Srednjom kemijskom školom Split, Zdravstvenom školom. Sve ove suradnje omogućavaju zadovoljavanje specifičnih interesa djece te šire njihove vidike. U okviru bogaćenja iskustva djece dogovaraju se i suradnje s roditeljima ukoliko se pronade adekvatan poticaj. Tako je protekle godine tata jedne djevojčice djeci približio pravila igre šah. Sve odgojiteljice ističu značaj edukacija, u vidu podrške, motivacije, novih mogućnosti i potvrde da idu u dobrom smjeru tj. osnažuju ih. Ono što je svakako bilo zanimljivo čuti jest njihov savjet za rad s potencijalno darovitom djecom gdje kao najvažnije čimbenike ističu promatranje djeteta, osluškivanje potreba, planiranje poticaja, nikako ne etiketirati dijete, vlastito educiranje i samoprocjenu, odnosno kako je jedna odgojiteljica rekla „biti refleksivni praktičar u punom smislu te riječi”. Kako još jedna zanimljivost istakla se rečenica koju je barem jednom spomenula svaka odgojiteljica, a to je „...čuti, vidjeti i doživjeti dijete!”

Studija slučaja omogućila je promatranje fenomena podrške darovitoj djeci u ranoj i predškolskoj dobi unutar stvarnog životnog konteksta, u igraonici za potencijalno darovitu

djecu „Bistrići“ organiziranoj u DV „Mimoza“. Promatranje u igraonici provedeno je pet puta tijekom travnja i svibnja 2023. godine. Ono što je upravo važno za korištenje ove metode jest dublje upoznavanje teorije vezane uz fenomen promatranja te je s toga to bio prvi korak. Ovo je korak koji osigurava smjernice za samo promatranje u skladu s protokolom promatranja, ali uvelike pomaže i u analizi dobivenih podataka. Istraživanje se temeljilo na polu-strukturiranom promatranju koji se temelji na protokolu promatranja razreda (VanTassel-Baska i dr. 2003), prilagođenom za potrebe promatranja okruženja u kojem boravi potencijalno darovito dijete predškolske dobi. Protokol se sastoji od šest područja te je podijeljen na četiri vremenska intervala. Može se reći da su podatci prikupljeni od ljudi (djece i odgojitelja) u njihovom svakodnevnom i prirodnom okruženju. Iako se pod prirodnim okruženjem prvenstveno smatra odgojno-obrazovna ustanova, tj. dječji vrtić u kojem se provodi igraonica „Bistrići“, i određene suradnje s društvenom zajednicom bliske su djeci budući da im je socijalno okruženje ostalo blisko, odnosno odgojiteljice i druga djeca iako se prostorno okruženje promijenilo. Prilikom prvog posjeta istraživačica se upoznala s djecom, kako im tijekom sljedećih susreta ne bi bila „stranac“ te kako bi vidjela njihove autentične reakcije i ponašanja. Odmah pri prvom susretu djeca su bila otvorena te s vidljivim uzbuđenjem i ponosom pokazuju što sve imaju/znaju/rade... Uključuju istraživačicu u igru, najviše vremena provode uz tzv. „Smart Games“, koje su kako odgojiteljice kažu, neizostavan dio svake igraonice. Zajedno rješavaju zagonetke, pokazuju svoje radove, grade prijateljstvo. Taj dan, odgojiteljice koje rade kao voditeljice igraonice dale su istraživačici osnovne podatke o samoj skupini, dobi djece i fluktuaciji, organizaciji rada, planiranim suradnjama... Ovaj posjet iskorišten je i za predstavljanje roditeljima te prikupljanje njihovih suglasnosti, dok je dozvolu za boravak istraživačica pribavila ranije.

Tijekom provođenja intervjua prikupljeni su podaci o području istraživanja, a odgojiteljice koje su sudjelovale u istraživanju sugerirale su i druge izvore korisne za podršku prikupljenim podacima. Isto tako, jedna od intervjuiranih odgojiteljica koja je jako dugo uključena u rad igraonice, priložila je dodatne materijale koje je koristila od samih početaka rada u igraonici. Kolegice su svoje iznošenje potkrijepile informacijama iz drugih izvora.

Promatranje uz pomoć protokola promatranja odvijalo se na tri lokacije. U DV „Mimoza“, SDB gdje se igraonica odvija te na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Split i Medicinskom fakultetu Split, gdje su organizirana dva posjeta kao suradnje s društvenom zajednicom. S obzirom na prikupljene pismene suglasnosti uz promatranje poslužile su i fotografije djece u aktivnostima te dječji uradci. Dio promatranja istraživačica je imala ulogu

pasivnog promatrača koji bilježi, fotografira i dokumentira, a dio je bilo promatranje sa sudjelovanjem gdje je preuzimala različite uloge, uglavnom organizacijske prirode. Iako se u literaturi može naići na pitanje koliko promatrač koji sudjeluje u aktivnostima ima vremena za kvalitetno voditi bilješke smatra se da do tog problema tijekom ove studije slučaja nije došlo. Od fizičkih artefakta korištenih u studiji slučaja bili su dječji uradci koji uvelike doprinose cijelom istraživanju. Drugi susret i promatranje odvijalo se na Prirodoslovno - matematičkom fakultetu u Splitu, na Odjelu za fiziku 4.4.2023. Radionicu pod nazivom „Mala škola astronomije“ vodila je studentica četvrte godine. Na radionici je bilo prisutno desetero djece. Treći susret i promatranje odvijalo se također tijekom organizirane suradnje s društvenom zajednicom, 18.4.2023. Odgojiteljice su dogovorile posjet Medicinskom fakultetu Split gdje je prof. I., uz pomoć svoje dvoje djece, od kojih je dječak također identificiran kao potencijalno darovito dijete te je tijekom predškolske dobi također pohađao igraonicu „Bistrići“. Danas su sva djeca bila prisutna. Četvrti susret promatranja odvijao se 25.4.2023. u DV „Mimoza“, uz prisutnost manjeg broja djece, što inače nije slučaj, samo ih je šestero. Peti susret odvijao se 2.5.2023., također u prostorijama DV „Mimoza“, u prisutnosti jedanaest djece.

U konačnici, prikupljeni podatci prikazani su tablično, objedinjeni za četiri promatranja prema protokolu tako da je vidljiva frekvencija pojavnosti svake sekvence promatranog područja u svakom od četiri vremenska intervala.

Tablica 1. Prikaz učestalosti pojave segmenata iz područja planiranja i provedbe kurikuluma

PLANIRANJE I PROVEDBA KURIKULUMA	VREMENSKI INTERVALI											
	0 - 30			30 – 60			60 – 90			90 – 120		
	f	N	%	F	N	%	f	N	%	F	N	%
Visoka očekivanja od djeteta	4	4	100	4	4	100	4	4	100	4	4	100
Provedba aktivnosti u kojima dijete primjenjuje novo znanje	4	4	100	4	4	100	2	4	50	2	4	50
Uključenost djeteta u planiranje, promatranje i procjenu učenja	3	4	75	3	4	75	3	4	75	3	4	75
Poticanje djeteta na izražavanje vlastitih misli	4	4	100	4	4	100	4	4	100	4	4	100
Prilika za refleksiju o naučenom	2	4	50	4	4	100	2	4	50	4	4	100

U području planiranja i provedbe kurikuluma vidljivo je da su visoka očekivanja od djeteta primijećena u sva četiri promatranja u svakom intervalu. Raznolikošću poticaja, osiguravanjem uvjeta za više paralelnih aktivnosti, povjerenjem u djetetove sposobnosti, poticanjem djece na diskusiju, postavljanjem pitanja otvorenog tipa od strane voditeljica pokazuje ostvarenost ove komponente. S druge strane iznošenje ideja, komentara i znanja o temi, odabir aktivnosti koje su im nove i nepoznate te samostalnost pri rješavanju problema dolaze kao svojevrsan odgovor djece. Kada govorimo o provedbi aktivnosti u kojima dijete primjenjuje novo znanje vidljiva je puna zastupljenost u prva dva vremenska intervala tijekom sva četiri promatranja, dok u trećem i četvrtom intervalu frekvencija pojavnosti iznosi 2. Očitovala se tijekom uvodnih razgovora i uvođenja djece u samu tematiku, maketnim prikazom, korištenjem teleskopa i mikroskopa, pokusima, spajanju strujnog kruga, rješavanju radnih listića. Vidljivo se kako se djeca rado odazivaju novim, izazovnim aktivnostima te je ova sekvenca promatranja posebno izražena tijekom dvije ostvarene suradnje s društvenom zajednicom. Uključenost djeteta u planiranje, promatranje i procjenu učenja uočena tijekom sva četiri promatranja te je frekvencija njene pojavnosti iznosila tri kroz sve intervale promatranja. Samostalan odabir aktivnosti i uloga u njima prepuštena je djeci što podržava tezu da je ovaj segment ostvaren. On je vidljiviji tijekom dva susreta koja su se odvijala u DV „Mimoza“, ali iako je tijekom suradnje s društvenom zajednicom vidljivo da su sve aktivnosti isplanirane unaprijed djeci je ostavljena mogućnost za uključivanjem prema vlastitom interesu. Poticanje djeteta na izražavanje vlastitih misli, uz visoka očekivanja od djeteta, predstavlja najzastupljeniji segment pojavnosti. Vidljivo je tijekom sva četiri susreta, u svim vremenskim intervalima. Od samog početka, poticanje na samostalno pronalaženje rješenja, ohrabrivanje djeteta, empatičko reflektiranje od strane odraslih osoba pa sve do kraja svake aktivnosti potiče se djecu na iznošenje zaključaka, misli, nedoumica te upravo to potkrepljuje zastupljenost ovog segmenta. Iako je bilo više situacija u kojima je ovaj segment izuzetno izražen posebno se istaknula rasprava među djecom nakon gledanja video isječka o slijetanju na Mars. Dječje asocijacije, pitanja, indicije i zaključci o životu na Marsu iznenađuju i voditeljicu i odgojiteljice. Diskusija se odvija među djecom, a odrasle osobe preuzimaju ulogu promatrača te dokumentiraju cijeli proces. Prilika za refleksiju o naučenom vidljiva je ali ne tijekom svih vremenskih intervala, što je vidljivo u tablici. Trenutci kada je ona manje izražena, ili izostaje zapravo su intervali koji predstavljaju prelazak djece na novu aktivnost, što je vidljivo pri prvom susretu kada djeca odmah nakon uvodnog dijela prelaze na aktivnost za koju pokazuju visoki interes te ih se ne želi sputavati u tome. Isto tako izostala je u intervalu kada su djeca duže samostalno okupirana unutar neke aktivnosti te kao da refleksiju vrše sami sa sobom, a odrasle osobe ih ne prekidaju.

Tablica 2. Prikaz učestalosti pojave segmenata prilagodbe za individualne razlike

PRILAGODBE ZA INDIVIDUALNE RAZLIKE	VREMENSKI INTERVALI											
	0 – 30			30 – 60			60 – 90			90 – 120		
	f	N	%	F	N	%	f	N	%	F	N	%
Osigurane mogućnosti za samostalno i grupno učenje	4	4	100	4	4	100	3	4	75	2	4	50
Prilagodbe za individualne razlike i razlike pojedinih skupina djece	2	4	50	2	4	50	2	4	50	3	4	75
Poticanje različitih interpretacija događaja i situacija	4	4	100	4	4	100	4	4	100	4	4	100
Omogućavanje prepoznavanja vlastitih ideja	2	4	50	4	4	100	3	4	75	4	4	100

Tablica 2. prikazuje učestalost pojavnosti segmenata iz područja prilagodbe za individualne razlike. Ono što je vidljivo jest da su mogućnosti za samostalno i grupno učenje osigurane. Samo prostorno okruženje organizirano je tako da se djeca u svakom trenutku mogu izdvojiti ili grupirati, ali također i da cijela grupa može raditi zajedno. Ovaj segment vidljiv je i pri posjetima fakultetu, ali posebno izražen tijekom boravka u SDB unutar DV „Mimoza“ gdje su odgojiteljice sobu organizirale s više poticaja i mjesta gdje djeca mogu birati samostalan rad, rad u manjoj grupi ili pak rad cijele skupine. Trenutci kada je izostala bili su intervali gdje su prevladavale zajedničke aktivnosti ali važno je naglasiti da ni jedno dijete nije odbilo uključivanje te također da dijete samostalno odabire ulogu u toj aktivnosti pa može aktivno sudjelovati ili biti promatrač. Kada govorimo o prilagodbi individualnim razlikama pojedinaca ili pojedine skupine možemo reći da je tijekom suradnje s društvenom zajednicom osigurana prilagodba ciljanoj skupini, odnosno skupini potencijalno darovite djece te organizirana da zadovolji njihove specifične interese, ali budući da se radi o voditeljicama koje su vanjski suradnici nije moguće prilagoditi pojedincu. S druge strane, za vrijeme susreta kada su odgojiteljice ujedno i voditeljice vidljiv je individualiziran pristup pa su tako vidljive situacije u kojima djeca samostalno rješavaju problem, dok u drugima traže podršku bilo u vidu prisutnosti odgojiteljice ili dodatnog izvora podataka. Fleksibilnost samih odgojiteljica i raznovrsnost poticaja također potvrđuju ovaj segment. Zanimljiva situacija, koja je ujedno i potvrda fleksibilnosti i poticanja individualnosti, bila je kada jedna djevojčica promatrajući

mikroskopom izrazila želju za likovnim izražavanjem doživljaja jer joj je verbalno predstavljalo problem, što su odgojiteljice omogućile. Poticanje različitih interpretacija događaja i situacija vidljivo je tijekom sva četiri susreta u svim intervalima promatranja te predstavlja najzastupljeniji segment unutar područja prilagodbe za individualne razlike. Poticanje različitosti u pristupu pri rješavanju zapreka, zadataka, obogaćenih aktivnosti, poticanje dječjih “rasprava”, kontinuirano verbaliziranje djece kako su došli do nove spoznaje, interpretacija uradaka ukazuje na prisutnost ovog područja. Omogućivanje prepoznavanja vlastitih ideja manje je prisutno u prvom intervalu, ali tijekom sljedećih intervala pojavnost se povećava. Upravo postavljanjem otvorenih pitanja i ohrabivanjem djece, ali i osiguravanjem djetetu dovoljno vremena bez ikakvog forsiranja. Upravo ovo bilo je izraženo tijekom posjeta Prirodoslovno - matematičkom fakultetu Split, kada voditeljica radionice uočava da su djevojčice u početku suzdržane, ali pokazuju interes za temu. Ona ih ohrabruje te empatički reflektira da vidi njihov trud ali ne forsira na verbaliziranje rezultata.

Tablica 3. Prikaz učestalosti pojave segmenata iz područja rješavanja problema

RJEŠAVANJE PROBLEMA	VREMENSKI INTERVALI											
	0 – 30			30 – 60			60 – 90			90 – 120		
	F	N	%	F	N	%	f	N	%	F	N	%
Korištenje oluje ideja	4	4	100	3	4	75	4	4	100	4	4	100
Uključivanje djeteta u proces prepoznavanja i definiranja problema	3	4	75	4	4	100	2	4	50	3	4	75
Uključivanje djeteta u aktivnosti pronalaženja rješenja te pojašnjavanja sveobuhvatnog rješenja	3	4	75	4	4	100	2	4	50	4	4	100

Iz tablice 3. vidljiva je učestalost pojavnosti pojedinih segmenata unutar kategorije rješavanja problema. Ono što je vidljivo jest visoka zastupljenost segmenta oluje ideja. Upravo poticajnim pitanjima koji vode raznim idejama, kreativnim prijedlozima i rješenjima koje djeca iznose bez prisutnosti straha od pogreške potvrđuje se zastupljenost ove teze. Tijekom jedne suradnje s društvenom zajednicom oluju ideja pokrenula su dva dječaka, koja su se naizgled izolirala, ali zapravo su imali vlastitu “raspravu”, koju su, nakon poticaja voditeljice podijelili s ostatkom skupine. Slična situacija vidljiva je i na radionici održanoj u SDB kada dječaci, nailazeći na problem pri pokretanju strujnog kruga, pokreću oluju ideja tražeći rješenje nastalog

problema. Ovaj problem bio je glavno područje interesa četvorice dječaka, ali također su privukli pažnju i druge djece koja iznose svoje prijedloge. Kada se govori o uključivanju djeteta u proces povezivanja i definiranja problema te uključivanja u aktivnosti pronalaženja rješenja te pojašnjavanja sveobuhvatnog rješenja može se vidjeti da su usko povezani. Tijekom promatranja bilo je vidljivo da su osigurani uvjeti za ostvarivanje ovih segmenata te je prisutno u svim intervalima gdje postoje praktične aktivnosti (Smart Games, zadatci programiranja u obliku radnih listića, programiranje samog robota, korištenje teleskopom, mikroskopom i sl.). Ono što je važno istaknuti jest da su djeca do svih spoznaja došla zajedničkim praktičnim radom, prikazima, video isječcima, manipuliranjem, isprobavanjem i pokušavanjem.

Tablica 4. Prikaz učestalosti pojavnosti strategija kritičkog mišljenja

STRATEGIJE KRITIČKOG MIŠLJENJA	VREMENSKI INTERVALI											
	0 – 30			30 – 60			60 – 90			90 – 120		
	F	N	%	F	N	%	f	N	%	F	N	%
Poticanje djeteta na procjenu situacije, problema ili događaja	3	4	75	4	4	100	3	4	75	2	4	50
Poticanje djece na uspoređivanje i sukobljavanje ideja	4	4	100	4	4	100	3	4	75	4	4	100
Osigurane mogućnosti za generalizaciju i apstrakciju	3	4	75	3	4	75	2	4	50	2	4	50
Osigurana mogućnost povezivanja informacija iz različitih područja	3	4	75	4	4	100	2	4	50	3	4	75

Sljedeće područje promatranja bile su strategije kritičkog mišljenja. U tablici 4. vidljiva je učestalost pojavnosti pojedinog segmenta unutar promatranog područja. Ono što se može zaključiti jest da je poticanje djeteta na procjenu situacije, problema ili događaja više bilo zastupljeno tijekom prva tri intervala. Vidjelo se prilikom prepuštanja inicijative djeci, počevši od toga da sami pretpostave što bi se moglo istraživati određenim poticajima. Također od uočavanja vlastitih pogrešaka (vidljivo pri rješavanju radnih listića) do trenutka kada dvojica dječaka aktivnost sastavljanja strujnog kruga pretvaraju u igru koja može ugroziti sigurnost, ali i oštetiti materijal te odgojiteljice odmah djecu podsjećaju na pravila. Poticanje djece na uspoređivanje i sukobljavanje ideja najzastupljeniji je segment iz ove kategorije promatranja. Upravo postavljanjem pitanja prije svake aktivnosti, poticanjem diskusije među djecom,

ostavljanjem mogućnosti da netko ima drugačije mišljenje, usporedbom vlastitih uradaka, različitim pristupima u rješavanju problema vidljiv je ovaj segment. Međutim više se očituje kao međusobno nadopunjavanje nego sukobljavanje ideja što je posebno došlo do izražaja pri spajanju električnog kruga. Osigurane mogućnosti za generalizaciju i apstrakciju vidljive su u aktivnostima kada djeca opažanjem i izdvajanjem bitnih elemenata dolaze do zaključaka i osiguravaju vlastitu uspješnost pri rješavanju problema, što je izraženo prilikom programiranja robota, rješavanja zagonetki, tijekom provođenja pokusa, demonstracije filma, demonstracije izmjene godišnjih doba, spajanja strujnog kruga. Pojavnost mogućnosti za povezivanje informacija iz različitih područja najviše se očituje tijekom aktivnosti u kojima djeca koriste različite instrumente za istraživanje koji su im poznati, ali ih upotrebljavaju za stvaranje novih spoznaja. Isto tako, izraženo je i tijekom provođenja pokusa, te navođenjem odgojiteljica koje ni u jednom trenutku ne nude djeci gotova rješenja nego ih potiču na prisjećanje već stečenih znanja. Navedeno je posebno izraženo tijekom rješavanja radnih listića kada djeca koriste znanje stečeno na Prirodoslovno - matematičkom fakultetu Split te tijekom obogaćenih aktivnosti, ali je vidljivo i tijekom istraživanja mikroskopom kada djevojčice povezuju područja i dojmove istraživanja u skupini i pri posjetu Medicinskom fakultetu Split.

Tablica 5. Prikaz učestalosti pojavnosti strategija kreativnog mišljenja

STRATEGIJE KREATIVNOG MIŠLJENJA	VREMENSKI INTERVALI											
	0 – 30			30 – 60			60 – 90			90 – 120		
	F	N	%	F	N	%	f	N	%	F	N	%
Mogućnost za iskazivanje različitih ideja	4	4	100	4	4	100	4	4	100	4	4	100
Promatranje problema iz različitih kutova	4	4	100	3	4	75	3	4	75	4	4	100
Poticanje djeteta na otvorenost, maštu, igru prilikom rješavanja problema	4	4	100	4	4	100	4	4	100	4	4	100
Osigurane mogućnosti za razvoj i elaboraciju vlastitih ideja	4	4	100	4	4	100	4	4	100	4	4	100

Tablica 5. prikazuje učestalost pojavnosti segmenata iz područja strategija kreativnog mišljenja. Ovo područje najzastupljenije je tijekom sva četiri promatranja u svim vremenskim intervalima. Okruženje i voditeljice koje potiču izražavanje misli, divergentno mišljenje,

pristupaju djeci sa stavom da nema pogrešnih odgovora, istovremeno im pokazujući da ih se uvažava te da se njihov trud cijeni osiguravaju preduvjete za zastupljenost strategija kreativnog mišljenja. Isto tako pridonosi i ugodno te opušteno ozračje koje karakterizira fleksibilnost voditeljica, koje ne teže “krutom” rasporedu nego slijede dječje interese, pozivaju na otvorenost, maštu, igru i elaboraciju. Posebno dolaze do izražaja u obogaćenim aktivnostima za poticanje kreativnog mišljenja u vidu radnih listića. Aktivnost u kojoj djeca od zadanog oblika trebaju stvoriti što više različitih ideja izazvala je veliki interes među djecom te su svi „prionuli poslu“, a u sobi je zavladao tišina. Nakon završetka aktivnosti djeca najprije predstavljaju svoje uratke, a onda međusobno uspoređuju sličnosti i razlike među njima. Obogaćena likovna aktivnost pod nazivom „Neobično biće“ još je jedna u nizu onih koje su se istaknule upravo u poticanju kreativnog mišljenja. Djeca su podijeljena u dvije skupine po troje djece te su dobila papire A4 formata. Jedno dijete iz svake skupine dobilo je zadatak da nacрта glavu, jedno trup i jedno noge. Gotove radove odgojiteljice su uvezale i dale djeci da se zajedno u grupi dogovore kako će predstaviti svoj lik koji djeca na kraju „oživljavaju“ i predstavljaju prijateljima. Zagonetke su također vrlo zastupljen segment u poticanju kreativnog mišljenja te njima završava gotovo svaka radionica. Upravo prilikom jednog promatranja, na inicijativu jedne djevojčice, uslijedilo je osmišljavanje zagonetki od strane djece što je izazvalo obilje smijeha. Upravo ista djevojčica osmišljava zagonetku za prijatelje i odgojiteljice koja glasi: „Što po travi ne šuška, što po vodi ne bučka?“ Ova zagonetka dugo je bila predmet interesa djece te nakon dužeg vremena jedna djevojčica dolazi do odgovora, a to je „sjena“. Ono što odgojiteljice često koriste kao prelaz iz aktivnosti u aktivnost, a ujedno i priliku za opuštanje, zabavu i malo smijeha jest zajednička igra djece i odgojiteljica „Karlo kaže...“. Iako su sva četiri segmenta uočena gotovo u svakom intervalu radionica, promatranje problema iz različitih kutova ponekad nije zastupljeno no ovo područje izraženo je upravo za vrijeme pokusa, pri svladavanju prepreka u igri, rješavanju zagonetki i sl.

Tablica 6. Prikaz učestalosti pojavnosti istraživačkih strategija

ISTRAŽIVAČKE STRATEGIJE	VREMENSKI INTERVALI											
	0 – 30			30 – 60			60 – 90			90 – 120		
	f	N	%	F	N	%	F	N	%	F	N	%
Poticanje na pronalaženje ideja iz različitih izvora uz korištenje istraživačkih tehnika	3	4	75	3	4	75	2	4	50	2	4	50

Osigurane mogućnosti za analizu podataka	2	4	50	4	4	100	2	4	75	4	4	100
Odgojitelj postavlja pitanja koja potiču dijete na donošenje zaključaka temeljenih na podacima	4	4	100	4	4	100	3	4	75	4	4	100
Poticanje djeteta na donošenje zaključaka o mogućim posljedicama (utjecaju) rezultata istraživanja	1	4		2	4	50	2	4	50	2	4	50
Prikazivanje rezultata istraživanja drugima	2	4	50	4	4	100	2	4	50	3	4	75

Posljednje promatrano područje bile su istraživačke strategije te su podatci prikazani u tablici 6. Promatrajući tablicu vidljivo je da su određeni segmenti ovog područja manje zastupljeni tijekom promatranja. Od aktivnosti u kojima su bile zastupljene istraživačke tehnike bile su one koje uključuju korištenje mikroskopa, teleskopa, maketa, video isječaka, tijekom pokusa, novih igara i uputa. S obzirom da je u nekim intervalima rad zastupljen više na razgovoru ili izradi uz ponuđene materijale izostala je zastupljenost ovog segmenta. Sva djeca uključila su se u aktivnosti koje podrazumijevaju upotrebu ovih alata što pokazuje da je njihov interes zadovoljen. Čak i u trenutcima kada su prvotno planirane aktivnosti bile onemogućene (zbog oblačnog vremena djeca nisu mogla promatrati Mjesec teleskopom) nije izostao interes. Voditeljica je postavila teleskop pored jednog prozora te omogućila djeci istraživanje udaljenih krovova kuća. Svi su rado pristupili aktivnosti, a onda djevojčica koja je prva promatrala uočava galeba na krovu te on ubrzo postaje novi fokus promatranja. Na oduševljenje djece ostao je tijekom cijelog promatranja. Osigurane mogućnosti za analizu podataka u potpunosti su zastupljene u drugom i četvrtom intervalu, odnosno svim onima koje su obilježile aktivnosti koje „pozivaju” na analizu (pokusi, promatranja, obogaćene aktivnosti, Smart Games...). Trenutci u kojima nije uočena njihova pojavnost bili su uglavnom uvodni razgovori nakon kojih djeca odmah prelaze na aktivnost ili npr. tijekom jednog susreta ovo područje izostalo je zbog dječje zaokupljenosti obogaćenom likovnom aktivnošću. Najzastupljeniji segment ovog područja, koji se ujedno javlja u svim intervalima radionica (osim u intervalu gdje su djeca „uronjena” u aktivnost i odgojiteljica ih ne prekida), bio je postavljanje pitanja koja potiču dijete na donošenje zaključaka temeljenih na podacima. Ni u jednom trenutku voditeljice ne nude djeci gotova rješenja nego poticajnim pitanjima te ostavljanjem dovoljno vremena osiguravaju prilike da samostalno dođu do zaključka. Poticanje djece na donošenje zaključaka

o mogućim posljedicama rezultata očitivalo se u aktivnostima tijekom iskustvenih prikaza, bilo pokusa, promatranja, prikaza izmjene godišnjih doba gdje djeca najprije iznose svoje pretpostavke, a onda iskustveno provjeravaju njihovu točnost te iznose zaključke. Segment prikazivanja rezultata istraživanja drugima odgojiteljice podupiru pokazivanjem interesa za dječji rad, dokumentiranjem procesa i uradaka te osiguravanjem vremena za prezentaciju radova. Prisutan je nakon svake aktivnosti, osim u intervalima kada određena aktivnost nije završena te će se prezentirati u sljedećem ili ukoliko je interval obilježila verbalna „rasprava” među djecom.

4. RASPRAVA

Poznajući osobine pojedinog potencijalno darovitog djeteta, njihove obrasce ponašanja i specifične interese može se uvelike zadovoljiti njihov interes te uspješno „utažiti žed“ za nečim višim i drugačijim. Upravo kroz provedbu ove studije slučaja vidi se primjer pozitivne prakse, kako odgojiteljice pomno planirajući i slijedeći djecu organiziraju poticaje za ostvarivanje njihovih punih potencijala, poštujući individualnost djeteta, prilagođavajući se njihovom tempu te preuzimajući ulogu na koju ih dijete spontano navede (suigrač, partner, promatrač,...).

Nakon provedene obrade podataka vidljivi su odgovori na postavljena istraživačka pitanja. Ono što se može potvrditi, a to jest da individualizacija i diferencijacija sadržaja svakom pojedinom djetetu predstavlja osnovni uvjet za zadovoljavanje specifičnih potreba potencijalno darovitog djeteta. Vidljivo je da to odgojiteljice jako dobro odrađuju, upravo promatranjem djece, nuđenjem raznovrsnih poticaja te omogućivanjem prostora za osamu, rad u manjim grupama te istovremeno cijele grupe. No, za ostvarenje ovog segmenta važno je promatrati i poznavati djecu. Upravo radi toga, individualizacija je manje vidljiva u trenucima suradnje s vanjskim suradnicima no oni su osigurali uvjete za izdvajanje ili grupiranje djece. Podupiranje ovakvog stava možemo sresti i u literaturi. George (2004) ističe individualnost kao glavnu odliku svakog djeteta, a da bi se postigla javlja se nužnost za procesom diferencijacije koja osigurava razvoj kurikuluma koji će odgovoriti na pojedinačne potrebe djeteta što će rezultirati uspješnosti djeteta do granice svojih mogućnosti. Isto ističu i četiri odgojiteljice koje su sudjelovale u intervjuu. Kao jedan od izazova, one naglašavaju osiguravanje adekvatnih poticaja, uočavanje djetetovih „slabih strana“ te pomicanje granica, što također podrazumijeva individualizaciju programa. Da bi zadovoljili specifične potrebe potencijalno darovite djece nužno je obogatiti im program. Postavlja se pitanje, koliki je značaj socijalnog, ali i prostorno – materijalnog okruženja u ovom segmentu. Kako naglašavaju Kattler i sur. (2017) upravo ljudski resursi, vrijeme, prostor, nedostatak javnih sredstava, strah od eventualnog neslaganja s roditeljima brojni su izazovi koje je potrebno prevladati pri kvalitetnoj organizaciji odgojno – obrazovnog programa.

Upravo iz dobivenih podataka vidljivo je kako oba segmenta imaju izuzetan utjecaj na bogaćenje dječjeg iskustva. Kako je jedna odgojiteljica istaknula „nije važno imati samo odgojitelje, važan je i adekvatan materijal.“ Jedan od neizostavnih dijelova svake radionice su Smart Games, igre koje potiču različite kognitivne sposobnosti kao što su: rješavanje problema, logika, koncentracija, verbalno izražavanje, planiranje, vizualna percepcija i prostorni odnosi,

fleksibilnost, memorija... U prvom pogledu to su logičke igre, namijenjene jednom igraču, s različitim izazovima osmišljenim prema različitim nivoima težine. Iako su namijenjene za samostalnu igru, nerijetko „zovu“ na udruživanje različitih igrača kako bi zajedno savladali prepreku. Isto tako važno je istaknuti i različite instrumente i materijale koji su potrebni za provedbu različitih aktivnosti i istraživanja. Cvetković -Lay (2006) ističe važnost upotrebe materijala i didaktike koja treba biti usklađena s dobrobitima te potaknuti dječji interes na gornjoj granici njihovih mogućnosti. Kada govorimo o društvenom okruženju suradnja s društvenom zajednicom ima veliki utjecaj na bogaćenje dječjih spoznaja i produbljivanje znanja. Tijekom istraživanja ostvarene su suradnje s Medicinskim fakultetom Split i Prirodoslovno – matematičkim fakultetom Split gdje su djeca imala priliku susresti se sa znanošću te suradnički rješavati probleme kroz igru. Upravo osiguravanje susreta djece sa znanošću, kroz razne pokuse i projekte u svom istraživanju proučavala je Sumida (2015). Odgojiteljice ističu i suradnju s muzejima, srednjim školama te roditeljima. Sve ovo potvrđuje važnost prostorno – materijalnog i socijalnog okruženja u obogaćivanju programa, koje na samom kraju ima izniman utjecaj na samopouzdanje, samopoštovanje i smanjenje osjećaja frustriranosti kod djeteta što potvrđuje i Mills (1992; prema Kettler i sur., 2017).

Na samom kraju može se zaključiti da ovaj kraći specijalizirani program za potencijalno darovitu djecu nudi jedinstvene obogaćene načine rada u skupini djece sličnih sposobnosti te omogućava djetetu da ostvari svoje pune potencijale. Osmijeh na licima djece pri dolasku te blago negodovanje na odlasku pokazatelj je uspješnosti istog. Nužno je istaknuti odgojiteljice, koje prisustvovanjem različitim oblicima stručnog usavršavanja i samoobrazovanjem kontinuirano razvijaju svoje kompetencije za rad s potencijalno darovitom djecom. One su istovremeno i visokomotivirani profesionalci, ali i topli i brižni partner, suigrač, promatrač te osoba koja empatički reflektira djetetovo ponašanje, ovisno o tome što situacija zahtijeva.

5. ZAKLJUČAK

Svako dijete je jedinstveno i darovitost iskazuje na jedinstven način. Što se prije prepozna znakove i identificira dijete pruža mu se više mogućnosti za adekvatan razvoj. No puno manja pogreška dogodit će se ako se među darovite uvrsti i dijete koje to nije nego ako se darovito dijete neidentificira. Jedno od glavnih pravila u radu s darovitom djecom jest da u svakoj generalizaciji ima individualnih iznimaka te upravo vodeći se ovim može se kvalitetnije odgovoriti na njihove potrebe.

Znajući da su odgojitelji jedni od prvih koji uočavaju znakove darovitosti kod djece uloga stručnih suradnika je upravo osnažiti odgojitelje i senzibilizirati ih za problem darovitosti. Hoće li programi koji se provode u odgojno – obrazovnim ustanovama biti uspješni ovisi o uvjetima rada, ali i stručnoj pripremljenosti provoditelja programa tj. odgojitelja i stručnih suradnika. Spojiti istovremeno jednakost i izvrsnost izazov je svakog odgojno – obrazovnog sustava, a jedino zajedničkim djelovanjem može se postići napredak, te upravo ovo treba biti nit vodilja koja će pokretati ustrajnost i suradnju svih uključenih u odgoj i obrazovanje djece.

Obogaćeni program djeci nudi iskustvo, rad i eksperimentiranje raznim materijalima, aktivnosti koje potiču planiranje, eksperimentiranje, istraživanje i provjeravanje. Sama koncepcija obogaćivanja programa vodi do njegove diferencijacije, a provodi se unutar redovnih skupina, ali također i kraćih specijaliziranih programa upravo promišljenim planiranjem odgojno – obrazovnih djelatnika.

Ono što društvo može i mora osigurati svakom pojedinom članu svoje zajednice, tako i potencijalno darovitom djetetu, jest osigurati svijet koji ih prihvaća i nudi im mogućnost individualnog rasta i razvoja praćen osjećajem sigurnosti. Osigurati im razvoj cijelog bića u svakom smislu zadatak je najprije roditelja, potom odgojitelja tijekom ranog i predškolskog doba, a zatim školskog sustava i društva u cjelini.

6. LITERATURA

- Ajduković, M., i Keresteš, G. (2020). *Etički kodeks istraživanja s djecom*. Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike.
- Batarelo Kokić, I., Vukelić, A., i Ljubić, M. (2010). *Mapiranje politika i praksi za pripremu nastavnika za inkluzivno obrazovanje u kontekstima socijalne i kulturalne raznolikosti izvješće za Hrvatsku*. European Training Foundation.
- Bildiren, A. (2018). Developmental characteristics of gifted children aged 0–6 years: parental observations. *Early Child Development and Care*, 188(8), 997-1011. <https://doi.org/10.1080/03004430.2017.1389919>
- Cohen, L., Manion, L., Morrison, K., Kuterovac-Jagodić, G., i Marušić, I. (2007). *Metode istraživanja u obrazovanju: prijevod petog izdanja*. Naklada Slap.
- Crljen, M. i Polić, R. (2006). Briga za nadarenu djecu. *Metodički ogledi*, 13(1), 137-147.
- Cvetković - Lay, J (2002). *Ja hoću i mogu više*. Alinea
- Cvetković - Lay, J. (2002). *Darovito je, što ću sa sobom?* Alinea
- Cvetković - Lay, J. (2001). *Kad bi se njih pitalo...* Alinea
- Cvetković - Lay, J., i Sekulić Majurec, A. (1998). *Darovito je, što ću s njim?* Alinea
- Cvetković Lay, J. (2006). *Darovita djeca s posebnim potrebama – uključivanje u izvanškolski obogaćeni program*. Zagreb: Digitalni tisak.
- Cvit Mediterana (2022). *Stručno razvojni centar: Program odgojno – obrazovnog rada u poticanju darovitosti rane i predškolske dobi*. DV Cvit Mediterana. Dostupno na: <https://cvit-mediterana.hr/strucno-razvojni-centar/>
- Cvit Mediterana (2023). *Programi javnih potreba: Igraonica za potencijalno intelektualno darovitu djecu u DV Mimoza*. DV Cvit Mediterana. Dostupno na: <https://cvit-mediterana.hr/programi-djecjih-vrtica/programi-javnih-potreba/>
- Čudina – Obradović, M. (1991). *Nadarenost: razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje*. Školska knjiga
- Darga, H., i Ataman, A. (2021). The Effect of Class-Wide Enrichment Applied to Gifted and Normal Children in Early Childhood. *Participatory Educational Research*, 8(3), 402-421
- Đuderija, A. (2022). *Roditeljski pogled na darovitost učenika: izazovi, očekivanja i obrazovne aspiracije* (Doktorski rad, Sveučilište u Zadaru, Odjel za pedagogiju).
- George, D. (2004). *Obrazovanje darovitih*. Educa

- Kaplan, S., i Hertzog, N. B. (2016). Pedagogy for early childhood gifted education. *Gifted child today*, 39(3), 134-139. <https://doi.org/10.1177/1076217516644637>
- Kettler, T., Oveross, M. E., i Bishop, J. C. (2017). Gifted education in preschool: Perceived barriers and benefits of program development. *Journal of Research in Childhood Education*, 31(3), 342-359. <https://doi.org/10.1080/02568543.2017.1319443>
- Koren, I. (1989). *Kako prepoznati i identificirati nadarenog učenika*. Školske novine
- Kroesbergen, E. H., van Hooijdonk, M., Van Viersen, S., Middel-Lalleman, M. M., i Reijnders, J. J. (2016). The psychological well-being of early identified gifted children. *Gifted Child Quarterly*, 60(1), 16-30. <https://doi.org/10.1177/00169862156091>
- Milovanović, S. M., Kokić, I. B., Dzemiđić Kristiansen, S., Gera, I., Ikonomi, E. Kafedžić, L., Milic, T., Rexhaj, X., Spasovski, O., i Closs, A. (2014). Dearth of early education experience: a significant barrier to subsequent educational and social inclusion in the Western Balkans. *International Journal of Inclusive Education*, 18(1), 1-19. <https://doi.org/10.1080/13603116.2012.756948>
- Mlinarević, V. i Zrilić, S. (2021). *Integralan pristup darovitosti – perspektiva u odgoju i obrazovanju*. Hrvatska sveučilišna naklada d.o.o.
- MZO (2023). *Posebne mogućnosti u sustavu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja*. Ministarstvo znanosti i obrazovanja RH. Dostupno na: <https://mzo.gov.hr/istaknute teme/odgoj-i-obrazovanje/posebne-mogucnosti-u-sustavu-odgoja-i-obrazovanja/posebne-mogucnosti-u-sustavu-ranog-i-predskolskog-odgoja-i-obrazovanja/1017>
- Sindik, J. i Elez, K. (2011). Mogućnost određivanja pouzdanosti i konstruktne valjanosti za tri skale procjene nekih aspekata darovitosti predškolske djece. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 47 (1), 108-123.
- Siročić – Pleić, R. (2008). *Kako darovitoj djeci olakšati život*. Đakovo: Tempo
- Slavić, A. (2010). Gardenov model višestrukih inteligencija. *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 59 (1), 7-19.
- Sumida, M. (2015). Kids Science Academy: Talent Development in STEM from the Early Childhood Years. U: Khine, M. (ur.) *Science Education in East Asia*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-16390-1_10
- Turnbull, A., Turnbull, A., Wehmeyer, M. L., i Shogren, K. A. (2013). *Exceptional lives*. Pearson.
- VanTassel-Baska, J., Avery, L., Struck, J., Feng, A. X., Bracken, B., Drummond, D., i Stambaugh, T. (2003). Classroom observation scale-revised. *Williamsburg, VA: Center*

- for Gifted Education, The College of William and Mary*. Dostupno na:
https://education.wm.edu/centers/cfge/_documents/resources/cosrmanualrevised.pdf
- Vlahović-Štetić, V., Vizek Vidović, V., Arambašić, L., Vojnović, N., i Pavlin-Bernardić, N. (2008). *Daroviti učenici: teorijski pristup i primjena u školi (drugo dopunjeno i izmijenjeno izdanje)* (No. 27). Institut za društvena istraživanja, Centar za istraživanja i razvoj obrazovanja.
- Von Kraft, T., i Semke, E. (2008). *Kako otkriti i potaknuti darovitost*. Zagreb: Mozaik knjiga d.o.o .
- Vučemil, M., i Kovačević, M. (2010). Darovita, talentirana i kreativna djeca–potencijalni stručnjaci i stvaratelji. *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 59(1), 39-50.
- Wilson, H. E. (2015). Social and emotional characteristics and early childhood mathematical and literacy giftedness: Observations from parents and childcare providers using the ECLS-B. *Journal for the Education of the Gifted*, 38(4), 377-404.
<https://doi.org/10.1177/0162353215607323>
- Winebrenner, S. (2016). *Želim znati više*. Naklada Kосinј
- Yahnke Walker, S. (2007). *Darovita djeca vodič za roditelji i odgajatelje*. Zagreb: Veble commerce
- Yin, R. K. (2007). *Studija slučaja – dizajn i metode*. Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.
- Zrilić, S. (2016). *Suvremeni pristup odgoju i obrazovanju darovite djece i učenika*. Sveučilište u Zadru

SAŽETAK

Svi uključeni u život djece, najprije roditelji, a potom odgojitelji i učitelji, trebali bi biti svjesni da se dječji razvoj odvija u značajnom rasponu individualnih razlika. Potencijalno darovita djeca kvalitativno se razlikuju od svojih vršnjaka ranim sazrijevanjem, samostalnošću te unutarnjom motivacijom. Kada govorimo o darovitoj djeci, odnosno djeci „mimo očekivanja“ često nailazimo na sukob njih samih s prostornim i socijalnim okruženjem koji nerijetko predstavlja zapreke za razvoj njihovih potencijala. Neuvažavanje te neprepoznavanje potencijalno darovite djece često takvoj djeci pridaje epitete poput neprilagođena, neposlušna, prezahtjevna i sl. S obzirom da su oni itekako svjesni svoje okoline, njihovih mišljenja i očekivanja kod njih se može javiti osjećaj nepripadnosti zajednici. Važnost odgojno – obrazovnih ustanova te vrijednosti pojedinaca/profesionalaca koji su njihovi nositelji imaju veliku odgovornost za poticanje važnosti ulaganja u potencijalno darovite pojedince. Upravo prepoznavanje i identifikacija predstavlja prvi korak kako bi im se osigurala podrška, razumijevanje te poticaji koji će odgovarati njihovim potrebama. Cijeli proces je složen, te kako bi se osigurali uvjeti za cjelokupni razvoj djeteta nužna je suradnja roditelja, odgojitelja i stručnog tima ustanove. Važno je osigurati djetetu obogaćeni program unutar ustanove, ali također i uključivanje u kraće specijalizirane programe, tzv. igraonice za potencijalno darovitu djecu. Upravo takav program provodi se unutar DV „Cvit Mediterana“ gdje je provedena studija slučaja programa za darovite u vidu podrške darovitoj djeci u ranoj i predškolskoj dobi. Kvalitativnim istraživanjem uz primjenu triangulacije podataka, u ovom slučaju prikupljenih polu-strukturiranim promatranjem koje se temelji na protokolu promatranja razreda (Van Tassel-Baska i dr. 2003) prilagođenom za potrebe promatranja, intervjuiranjem odgojiteljica te literaturom. Ovaj specijalizirani program, kroz individualizaciju i diferencijaciju sadržaja osigurava pružanje odgovarajuće podrške uvažavajući različite potrebe svakog pojedinca. Da bi se to ostvarilo nužno je obogatiti program pri čemu se značajna uloga pridaje i prostorno – materijalnom, ali i socijalnom okruženju. Dječje iskustvo bogati se raznim aktivnostima, projektima, igrama, posjetima i suradnjama pri čemu se ne smije zanemariti važnost nositelja programa, odnosno odgojiteljica koje su visokomotivirani profesionalci, a ujedno i partner te suigrač na dječjem putu istraživanja. Uvažavanje svih ovih segmenata vodi do sretne i zadovoljne djece koja ostvaruju svoje pune potencijale.

Ključne riječi: potencijalno darovito dijete, igraonica za potencijalno darovitu djecu, studija slučaja, protokol promatranja

ABSTRACT

Everyone involved in children's lives, starting with parents and then educators and teachers, should be aware that children's development occurs within a significant range of individual differences. Potentially gifted children qualitatively differ from their peers in early maturation, independence and internal motivation. When we talk about gifted children, or children who are "beyond expectations", we often come across a conflict between them and the spatial and social environment, which often presents obstacles to the development of their potential. Disrespect and failure to recognize potentially gifted children often gives such children epithets such as maladapted, disobedient, too demanding, etc. Given that they are well aware of their surroundings, their opinions and expectations, they may feel a sense of not belonging to the community. Educational institutions and the values of individuals/professionals who are their bearers have a great responsibility for encouraging the importance of investing in potentially gifted individuals. Recognizing and identifying them is the first step in providing them with support, understanding, and incentives that will correspond to their needs. The whole process is complex, and in order to ensure the conditions for the overall development of the child, cooperation between parents, educators and the professional team of the institution is necessary. It is important to provide the child with an enriched program within the institution, but also inclusion in shorter specialized programs, the so-called playrooms for potentially gifted children. Such a program is implemented within the DV "Cvit Mediterana" where a case study of the gifted program was carried out in the form of support for gifted children in early and preschool age. Qualitative research with the application of triangulation of data, in this case collected by semi-structured observations based on the class observation protocol (Van Tassel-Baska et al. 2003) adapted for the needs of observation, interviewing teachers and literature. This specialized program, through individualization and differentiation of content, ensures the provision of appropriate support, respecting the different needs of each individual. To achieve this, it is necessary to enrich the program, whereby a significant role is given to the spatial - material, as well as the social environment. Children's experience is enriched by various activities, projects, games, visits and collaborations, while the importance of program facilitators, i.e. educators who are highly motivated professionals, and at the same time a partner and teammate on the children's journey of research, should not be overlooked. Considering all these segments leads to happy and satisfied children who realize their full potential.

Keywords: potentially gifted child, playroom for potentially gifted children, case study, observation protocol

PRILOZI

Prilog 1: Obrazac suglasnosti odgojitelja za sudjelovanje u istraživanju

Prilog 2: Obrazac suglasnosti roditelja za sudjelovanje u istraživanju

Prilog 3: Polustrukturirani intervju

Prilog 4. Obrazac za polustrukturirano promatranje

Prilog 5. Kodovi i podkodovi za analizu intervjua

Prilog 1: Obrazac suglasnosti odgojitelja za sudjelovanje u istraživanju

SUGLASNOST

kojom, ja, _____, _____,
(ime i prezime) (zvanje)

zaposlena u DV Cvit Mediterana, Split pristajem na sudjelovanje u istraživanju koje će se provoditi s ciljem ispitivanja zastupljenosti elemenata koji su usmjereni na poticanje razvoja darovitosti kod djece rane i predškolske dobi koja pohađaju program za darovitu djecu te specifičnosti sudjelovanja djece u aktivnostima.

Istraživanje se provodi za potrebe pisanja diplomskog rada studentice Ivone Mihoč s Odsjeka za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, Filozofskog fakulteta, Sveučilišta u Splitu i uključuje: polustrukturirane intervju s odgojiteljima, analizu dječjih uradaka i polustrukturirano promatranje.

Suglasna sam s audio snimanjem intervju a i korištenjem prikupljenih podataka u daljnjoj analizi.

Istraživanje se provodi u skladu s Etičkim kodeksom istraživanja s djecom. Rezultati istraživanja bit će korišteni poštujući princip anonimnosti.

Potpis

Prilog 2: Obrazac suglasnosti roditelja za sudjelovanje u istraživanju

SUGLASNOST RODITELJA/SKRBNIKA ZA SUDJELOVANJE UČENIKA U ISTRAŽIVANJU

kojom, ja, _____, roditelj/skrbnik
(ime i prezime roditelja/skrbnika)

djeteta _____, koje je polaznik programa
(ime i prezime djeteta)

za poticanje darovitosti u DV Cvit Mediterana dajem suglasnost za sudjelovanje mog djeteta u istraživanju za potrebe izrade diplomskog rada studentice Ivone Mihoč s Odsjeka za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, Filozofskog fakulteta, Sveučilišta u Splitu.

Cilj istraživanja koje će se provoditi s ciljem pisanja diplomskog rada je ispitati zastupljenost elemenata koji su usmjereni na poticanje razvoja darovitosti kod djece rane i predškolske dobi koja pohađaju program za darovitu djecu te specifičnosti sudjelovanja djece u aktivnostima.

Istraživanje se provodi u skladu s Etičkim kodeksom istraživanja s djecom. Rezultati istraživanja bit će korišteni poštujući princip anonimnosti.

Potpis roditelja/skrbnika

Prilog 3: Polustrukturirani intervju

1. Molim Vas da se predstavite (koliko godina radite u struci, a koliko u igraonici za potencijalno darovitu djecu)?
2. Kako je sve počelo? Koji je bio prvi poticaj koji je probudio interes za područje darovitosti?
3. Po Vama koja je uloga odgojitelja, koja roditelja, a koja stručne službe kod prepoznavanja darovitosti?
4. Koje su izazovi s kojima se susrećete tijekom rada s darovitom djecom (i u redovnoj skupini i u igraonici)?
5. Koji je najčešći mit i predrasuda o darovitoj djeci s kojim ste se susreli (ili u koji ste sami vjerovali) dok se dublje niste počeli baviti ovom temom?
6. Koliko Vam znanje stečeno na edukaciji pomaže pri radu s darovitom djecom?
7. Smatrate li da postoje potrebe darovite djece koje nisu zadovoljene u redovnoj skupini? Ako smatrate možete li navesti koje?
8. Kako darovita djeca funkcioniraju u redovnoj skupini nakon uključivanja u igraonicu? Imate li iskustva ili saznanja vezana uz dinamiku promjene?
9. Osim Vas, tko je sve uključen u pružanje podrške najprije samoj djeci, a onda i za rad igraonice?
10. Prenosite li Vi poruku/podršku drugim odgojiteljima i na koji način?
11. Za kraj, možete li nam dati nekoliko savjeta za rad s darovitom djecom? Što smatrate najvažnijim?

Prilog 4. Obrazac za polustrukturirano promatranje

Planiranje i provedba kurikuluma				
Visoka očekivanja od djeteta				
Provedba aktivnosti u kojima dijete primjenjuje novo znanje				
Uključenost djeteta u planiranje, promatranje i procjenu učenja				
Poticanje djeteta na izražavanje vlastitih misli				
Prilika za refleksiju o naučenom				
Prilagodbe za individualne razlike				
Osigurane mogućnosti za samostalno i grupno učenje				
Prilagodbe za individualne razlike i razlike pojedinih skupina djece				
Poticanje različitih interpretacija događaja i situacija				
Omogućavanje prepoznavanja vlastitih ideja				
Rješavanje problema				
Korištenje oluje ideja				
Uključivanje djeteta u proces prepoznavanja i definiranja problema				
Uključivanje djeteta u aktivnosti pronalaženja rješenja te pojašnjavanja sveobuhvatnog rješenja				
Strategije kritičkog mišljenja				
Poticanje djeteta na procjenu situacije, problema ili događaja.				
Poticanje djece na uspoređivanje i sukobljavanje ideja				
Osigurane mogućnosti za generalizaciju i apstrakciju				
Osigurana mogućnost povezivanja informacija iz različitih područja				
Strategije kreativnog mišljenja				
Mogućnost za iskazivanje različitih ideja				
Promatranja problema iz različitih kutova				
Poticanje djeteta na otvorenost, maštu, igru prilikom rješavanja problema				
Osigurane mogućnosti za razvoj i elaboraciju vlastitih ideja				
Istraživačke strategije				
Poticanje na pronalaženje ideja iz različitih izvora uz korištenje istraživačkih tehnika				
Osiguravanje mogućnosti za analizu podataka				
Odgovornost postavlja pitanja koje potiču dijete na donošenje zaključaka temeljenih na podacima.				
Poticanje djeteta na donošenje zaključaka o mogućim posljedicama (utjecaju) rezultata istraživanja.				
Prikazivanje rezultata istraživanja drugima.				

Prilog 5. Kodovi i podkodovi za analizu intervjua

Kod	Podkod
Poticaj	Prepoznavanje specifičnih ponašanja
	Edukacija
Uloga odgojitelja	Prepoznavanje
	Razumijevanje
	Informiranje/podrška
	Ispunjavanje dokumentacije
	Zadovoljavanje potreba
	Osnaživanje
Uloga roditelja	Prihvatiti
	Informirati se
	Zadovoljiti potrebe
Uloga stručne službe	Identifikacija
	Podrška odg.
	Podrška rod.
Podrška radu igraonice	Odgojitelji
	Stručna služba
	Društvena zajednica
	Materijali
Izazovi	Prenapučenost skupina
	Neprepoznavanje
	Pomicanje granica
	“slabe strane”
	Aдекватni poticaji
Mitovi	Kolegica
	Roditelja/okoline
Poruka (prenošenje)	Edukacijama
	Refleksijom
	Dijeljenjem iskustva
Savjeti za rad	Ne etiketirati
	Promatranje
	Osluškivanje
	Planiranje
	Educiranje
	Samo procjenjivanje
Značaj edukacija	Mogućnosti
	Motivacija
	Potvrda

Obrazac A.Č.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Ivona Mihoč, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistra/magistrice Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, izjavljujem daje ovaj diplomski rad rezultat isključivo mojega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 11. rujna 2023.

Potpis

I. Mihoč

OBRAZAC I.P.**IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOG / DIPLOMSKOG RADA U DIGITALNI
REPOZITORIJ FILOZOFSKOG FAKULTETA U SPLITU**

STUDENT/ICA	Ivona Mihoč
NASLOV RADA	Podrška darovitoj djeci u ranoj i predškolskoj dobi: studija slučaja programa za darovite
VRSTA RADA	Diplomski rad
ZNANSTVENO PODRUČJE	Društvene znanosti
ZNANSTVENO POLJE	Pedagogija
MENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	prof. dr. sc. Ivana Batarelo Kokić
KOMENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	-
ČLANOVI POVJERENSTVA (ime, prezime, zvanje)	1. doc. dr. sc. Anita Mandarić Vukušić 2. prof. dr. sc. Ivana Batarelo Kokić 3. izv. prof. dr. sc. Ines Blažević

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/ica predanog završnog i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju*, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07,45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude (zaokružiti odgovarajuće):

- a.) u otvorenom pristupu
- b.) rad dostupan studentima i djelatnicima Filozofskog fakulteta u Splitu
- c.) rad dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6/12/24 mjeseci (zaokružiti odgovarajući broj mjeseci)

U slučaju potrebe dodatnog ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

Potpis

I. Mihoč